

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

←→ פערלאג: חברה „אחיאסף“. ←→

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רוביל.
האלב יאָהרליך —.3 רוביל:
פיערטעל יאָהרליך 1.50 רו"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

איינצעלנע נומערן 15 קאפ. — 30 העלער.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
עסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Krakau. 21 März 1901. — נומר 12. — קראקויא, ניסן תרס"א.

אינהאלט.

ה. תרס"א ← וואכען-קאלענדער (לוח) ← 1901

די טעג פון חודש	די טעג פון וואָך	אדר מערץ-מארזעץ		נייער ס. מערץ	אלט. ס. מארט.
ד'	זונטאג			24	11
ה'	מאנטאג			25	12
ו'	דינסטאג			26	13
ז'	מיטוואך			27	14
ח'	דאנערס.			28	15
ט'	פרייטאג			29	16
י'	שבת	שבת צו. שבת הגדול.		30	17

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
ה'	ג' תת'ל	האָט טיטוס איינגענומען די צווייטע מויער פון ירושלים.
„	התרמ"ט	געשטאָרבען דער מדקדק חיים צבי לערנער.
„	ה'תרנ"א	עלילת דם אין קארפו.
ז'	ה'חקכ"ג	האָט דער פאפסט געלאָזט מודיע זיין אז עלילת-דם איז שקר און פערבאָטען צו בעשולדיגען יודען.
י'	ה'תרנ"א	האט דער ווילדער המון אין קאָרפו געהרג'ט א יודיש מיידיל.
ח'	ד'תתק"נ	פערברענט אויף קדה"ש 200 יודען אין דייטשלאנד.
ט'	ה' קפ"א	אויף בעפעהל פון דייטשען קיסר פערברענט פיעל יודען אין וויען און זייער פערמעגען קאָנפיסצירט.
י'	ה' שכ"ב	פערברענט עקדה"ש 23 אנוסים.
י'	כ' תפ"ח	האָט יהושע אריבערגעפיהרט די יודען איבער'ן ירדן.

צו אבאָנירען:

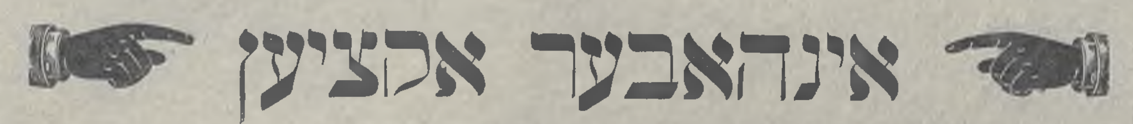
אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien II. Krumbaumg. 1.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodž, Cegielnianastr. 36.

דער יוד איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער דער נומער **1920a Nachtrag VII.**

אינהאבער אקציען

(ПРЕДЪЯВИТЕЛЬСКIЯ АКЦIИ)

פון דער יודישער קאלאניאל־באנק א״ז לאנדאן

קען מען בעקומען אין רוסלאנד גלייך נאך דעם איינצאהלען דאם געלד

ביי:

* אלישוב, מ. מ. — גראדנא.
אוריזאהן, געברידער — מאסקוי.
אוסישקין, מ. — יעקאטערינאסלאוו.
* ברבש, שמואל — אדעסא.
* בכרך, געברידער — ווארשא, קאצעבו 10.
בן־יעקב — ווילנא.
גאלדבערג, י. ל. — ווילנא.
* האראדישץ, א. — ברעסט־ליטאווסק.
* האראדישץ, א. — ביאליסטאק.
* וואלף, איסר ב. — קאוונא.
יאסינאווסקי, י., אדוואקאט — ווארשא, נאוואליפקי 19.
„כרמל", געזעלשאפט — ווארשא, נאלעווקי 21.
* לוריא, ג. & ש. — האמעל.
מאנדעלשטאם, מ. ד״ר — קיוב, אלעקסאנדראווסקי שטר.
* מינסקער קאמערץ־באנק, — מינסק.
* פערליס און גינצבורג, — ביאליסטאק.
פעלדשטיין, מ. — ווארשא, גראניצנא 10.
* פינסקער געזעלשאפט געגענזייטיגעס קרעדיט, — פינסק.
* קאוונער געזעלשאפט געגענזייטיגעס קרעדיט, — קאוונא.
קאטצענעלזאהן, נ. ד״ר, — ליבוי.
* ראפפארט, מ. מ., — מינסק.
* שאליט, ל., — ריגא.

דער פרייז איז פאר יעדען סערטיפיקאט:

	5.	4.	3.	2.	1.	פונט שטערלינג
נאמינאל פרייז	47.50	38.—	28.50	19.—	9.50	רו״כ
רוסישער גערבאווער סבאר	—.15	—.15	—.15	—.15	—.15	
ענגלישער " "	—.72	—.72	—.72	.72	—.72	
ס״ה	48.37	38.87	29.37	19.87	10.37	רו״כ

די אקציען ווערען גלייך ארויסגעשיקט נאך ערהאלט פון דאס געלד פאראוים. מען קען אויך אריינשיקען 20% האנדגעלד און דען רעסט צוצאהלען דורך א נאכנאהמע.

ביי די אבאנענאנטע פירמען קען מען אויך בעשטעלען נאמענס־אקציען פון דער יודישער קאלאניאל־באנק (Именныя акцiи) און אין דיזען פאל מוז מען אריינשיקען דאס גאנצע געלד פאראוים (אויסער דעם ענגלישען גערבאווי סבאר פון 72 קאפ. פון וועלכע די נאמענס־אקציען זענען אין ענגלאנד בעפרייט).

די אבאנענאנטע פירמען, וועלכע זענען בעצייכענט מיט א * נעהמען אן אויך פערשידענע געלדער אויף די רעכנונג פון דער יודישער קאלאניאל־באנק.

פעראייניגטעס ביורא

דער רוסישען פערטרויענסמאנשאפט

דער יודישען **קאלאניאל־באנק**

מ. פעלדשטיין, גראניצנא 10, ווארשא.

III. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 12

דער פרייז פ׳ ׳ ר׳ים זלאנד:
גאנץ-יאהרליך 5 רוביל.
האלב יאהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 ״
דען 1טען אויגוסט — 1 ״

ענדערען די אדרעססע קאסט 20 קאפ.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף״.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען,
האלביאהריג —.6 ״
פירטעליאהריג —.3 ״
דייטשלאנד —.10 מארק,
ארץ ישראל —.12 פראנק,
אנדערע לענדער —.15 ״
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט 20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

Krakau, 21. März 1901. נומער 12. קראקויא, ניסן תרס״א.

צו אונזערע געעהרטע אבאנענטען!

מיר געפינען פיר נייטהיג צו דערמאנען די יעהרליכע אבאנענטען, וועלכע האבען נור איינגעצאהלט די ערשטע ראטע 2 רו״כ, אז מיט דער קומענדער נו׳ 13 ענדיגט זיך זייער אבאנעמענט און מיר בעטען זיי גלייך צושיקען

די צווייטע ראטע — 2 רו״כ

אויך דיא וועלכע האבען אונז איינגעצאהלט 2,50 אדער 3 רו״כ — מוזען צושיקען די איבריגע צו דער צווייטער ראטע, דאס הייסט: 1,50 רו״כ אדער 2 רו״כ, ווייל זיי זענען ביי אונז פערשריעבען אלס יעדרליכע אבאנענטען וועלכע האבען נור איינגעצאהלט די ערשטע ראטע, און פון זייער צושיקען דאס איבריגע געלד העננגט אב דאס ווייטערע שיקען פון בלאט.

מיר זענען דערביי אויך מודיע אז נייע אבאנענטען ווי אויך אלטע, יעהרליכע, וועלכע וועלען יעצט אריינשיקען די צווייטע ראטע און זיי האבען ביי דער ערשטע ראטע די וועלטגעשיכטע ניט אבאנירט — האבען דאס רעכט אריינצושיקען נור 1 רו״כ (פיר פארטא בעזאנדער 50 ק״פ) אויף צו בעקומען אים לויפע פון יאהר 1901 (יעדע 3 חדשים א באנד)

4 בענדער וועלטגעשיכטע

אויסער דעם בעקומען אויך אונזערע אבאנענטען אין דיעזען יאהר, ווי מיר האבען שוין צו ניי־יאהר מודיע געווען, אומזיסט 12 בילדער פון יודישען לעבען אמאל און איצט פיר יעדען חדש א בילד און מיר בעמיהען זיך די בילדער ווי שענער ארויסצוגעבען אום אונזערע לעזער איין אמת־שענעם אלבום צוצושטעלען.

איבערהויפט ניט זיך יעצט אונזער אדמיניסטראציע די גרעסטע מיה אין דער עקספעדיציע פון בלאט די בעסטע ארדנונג איינצופיהרען און אלץ וואס ווענדט זיך אן אונז טהוען מיר יעצט, אום אונזערע אבאנענטען צופרידען צו שטעלען.

נאר פעהלט נאך אונזערע געעהרטע אבאנענטען זעלבסט זאלען זיך געפעלינסט אויך בעמיהען די ארדנונג צו האלטען און דאדורך בעטען מיר פון זיי זעהר:

1) יעדער זאל אזוי גוט זיין אויסשרייבען דעם „יוד״ צייטליך און ניט די לעצטע מינוט, וואס דאדורך קומט אויס אז עס לויפען אן הונדערט בריעף א טאג אונד עס ווערט גאנץ אונמעגליך יעדען דאס בלאט צו בעזארגען צור צייט.

2) נייע אבאנענטען זאלען שרייבען זייערע אדרעסען גאנץ קלאר, דייטליך, ניכט פערצוגט.

3) און אלטע אבאנענטען זאלען, אויסער דער אדרעססע אויך שרייבען דורכאויס דעם נו׳ פון זייער פריהערדיגע אדרעסע, דאס הייסט: דעם נו׳ וועלכער נעפינט זיך געדרוקט אויף זייער באנדעראלל אונטער וועלכע זיי בעקומען פון אונז די צייטונג.—

„דער יוד״

ווערט זיך אויך ווייטער פערנעמען מיט אלע פראגען און ענינים וועלכע קענען נוטצען ברענגען דעם יודישען פאלק אין זיין טעגליכען לעבען. די אבטהיילונגען פון „יוד״ ווערען אלע מאל פערגרעסערט און פערבעסערט. אין איהם געפינט מען:

1) לייטארטיקלען, 2) פובליציסטיק, 3 פאליטישע איבערזיכט, 4) די יודישע וועלט, 5) אלגעמיינע וועלט־נייעס, 6) צייטונגסשטיממען, 7) יודישע שטעדט און שטעדטליך, 8) מען שרייבט אונז, 9) צייטונגען פון דער וואך, 10 בעלעטריסטיקא (ראמאנען ערצעהלונגען און בילדער), 11) שירים, 12) היסטארישע ארטיקלען, 13) ארץ ישראל, 14 ביאגראפיעס (לעבענסבעשרייבונגען, 15) פאפולער וויסענשאפטליכע ארטיקלען, 16) קריטיק (בעטראכטונגען איבער ביכער), 17) פעליטאנען, א.ז.וו.

אין „יוד״ בעטייליגען זיך די בעסטע יודישע שרייבער. ביזהער זענען געווען אין דעם „יוד״ ארטיקלען פון דיעזע שרייבער

אבראמאוויטש ש. י., (מענדעלי מוכר־ספרים), אמת, ביאליק ח. נ., בעל מחשבות, בערנפעלד ש. דר., בן־עמי, בריינין ר., דיגענזאהן י., הורוויץ ח. ד., האדרעי אבגד, וויסבערג י. י., ווירטה מ. זינגער א., יפה ל., לוריא יוסף דר., לילענבלום מ. ל., לעווינסקי, א. ל., לעווין ש. דר., מאנדעלשטאם מ. פראפ׳, ספעקטאר מ., פינסקי ד., פרוג ש., פריעדבערג א. ש., פרישמאן דוד, פרץ י. ל. ציטראן ש. ל., קלויזנער יוסף, ראבינצקי י. ח., ראזענפעלד מאררים, ראזענפעלד ש., ראבינאוויטש א. ז., רייזין א. שאך פאביוס, שולמאן א., שלום עליכם און נאך פיעל אנדערע.

מיר קענען פערזיכערען אונזערע לעזער, אז מיר וועלען אויך ווייטער געבען אין דעם „יוד״ אריגענעלע ארבייטען פון אונזערע בעסטע און בעליעבטעסטע שרייבער.

אבאנאמענט פרייז פון דעם „יוד״

יעהרליך — 5 רובעל, האלביעהרליך — 3 רובעל, פירטעליעהרליך — 1 רובעל 50 קאפ׳, פאר 1 מאנאט 60 קאפ׳. יעהרליכע אבאנענטען קענען אויך אויסצאהלען די 5 רובעל אין 3 ראטען: ביים אבאנירען: 2 רוב׳, דעם 1־טען אפריל: 2 רוב׳ און דעם 1־טען אויגוסט די לעצטע ראטע — 1 רובעל.

די אדרעססע: Administration „Der Jude“ Krakau, Gertrudagasse Nr. 19.

פיר רוסלאנד: Товарищество „АХІАСАФЪ“ Варшава почтовой ящикъ № 25. פערזענליך טווארדא 6.

דער הונגער אין דרום־רוסלאנד.

עס האט זיך נאך ניט אויסגעטריקענט די טינט אויף די געבעטבריעף פון די נויטבעדערפטיגע יודען, וואס האבען אלעס פערלארען דורך דעם פאראיאהריגען נישטגערעטעניש אין דרום־רוסלאנד, ווי דער הונגער האט זיך ווידער ווי א שרעקליכער נאסט ארץבגעלאזען אין די יודישע שטעדט און שטעדטליך פון די גובערניעס חערסאן, פאדאליען און בעסאראביען. די פעלדער האבען ווידער אבגענארט די האפענונגען פון די שמאכטענדע און ליידענדע; און די, וואס האבען געווארט היינטיגס יאהר אויפגעריכט צו ווערען נאך די שרעקליכע ליידען פון פערנאנגענעם יאהר, זענען ווידער בעטראפען געווארען דורך א צווייטעס נישטגערעטעניש. די שרעקען פון הונגער, וואס זענען נאך ניט פערגעסען געווארען פון פאר א יאהרען, האבען ווידער אויפגעלעבט מיט דערזעלבער קראפט. דאס אומגליק האט אנגעריהרט ניט נור די ערדארבייטער אליין, נאר מיט זיי צוזאמען אויך די קליינע סוחרים׳ליך, בעלי מלאכות און אלערליי ווינדמענשען, וועלכע געפינען נאך אין די יאהרען פון גערעטענישען וועלכע ס׳איז פערדינסטען. היינט אבער האט דער סוחר ניט מיט וואס צו האנדלען, דער בעל מלאכה האט קיין ארבייט ניט און דעם ווינדמענש צום לעבען איז אויסער ווינד קיין זאך ניט איבערגעבליבען. דער שוואכער בנין פון די יודישע געשעפטען איז צופאלען געווארען און ווי א שפינוועבס איז צוריסען געווארען דער מצב פון טויזענדער יודישע פאמיליעס, ביז 2400 פאמיליעס (אנ׳ערך פון 12,000 נפשות) ליידען הונגער. הילף איז נייטהיג באלד, עטליכע פערזוימטע מינוט איז פערבונדען מיט סכנת נפשות. די קאמיטעטען, וואס זענען געגרינדעט געווארען אין די בעטראפענע שטעדט, זענען צו שוואך אויסצוהאלטען די גרויסע צאהל פון די הונגערנדע. קאמיטעטען דארפען געגרינדעט ווערען אין אלע שטעדט, אלע דארפען קומען צו הילף אונזערע הונגערנדע ברידער.

מיר האבען ערהאלטען פון אדעס דעם דאזיגען בריעף, וועלכער איז אונטערגעשריבען פון אדוואקאט מ. מרגליות, דר. פינקעלשטיין און נאטאריוס ז. גורעוויטש:

„א שווערע נויט האט געטראפען אונזערע ארימע ברידער אין דרום־רוסלאנד און בעזונדערס אין חערסאנער גובערניע. דאס נישטגערעטעניש און שטילשטאנד אין האנדעל האבען צום צווייטען מאל צוגענומען די פרנסה ביי יודען ארבייטער, בעלי־מלאכות און קליינע הענדלער. די ארימע יודען וועלכע זענען געבליעבען אהן כחות און געלד נאך פון דעם פאראיאהריגען נישטגערעטעניש געפינען זיך איצט אין א קריטישער לאגע, פיעל מענשען, וועלכע האבען נאך פאראיאהרען אליין געהאט א פערמעגען, מוזען יעצט אנקומען צו פרעמדער הילף. טויזענדער נפשות יודען אין די שטעדט און שטעדטליך און אויך יודישע קאלאניעס שטארבען פשוט פאר הונגער. זיי האבען נישט קיין ברויט און נישט קיין בעהייצונג. די קליינע שטיצע, וועלכע מען קען זיי געבען אויפ׳ן ארט, האט נישט קיין שום השיבות געגען די גרויסקייט פון דער נויט. די ממשלה און די זעמסטווא העלפען, ווי פאריגעס יאהר, נור די פויערים און פון די קיכען, וועלכע זענען געעפענט געווארען דורך דעם רויטען קרייץ, קענען נישט נהנה זיין יודען, ווייל זיי זענען נישט כשר. עס איז נור דא איין האפנונג אז אונזער אינטעליגענץ, אונזערע ברידער אומעטום זאלען זיך אנרופען און טהון וואס מעגליך איז פאר זייערע ליידענדע ברידער, די נויט איז אומדערבארמיג, זי ווארט נישט, און עס איז דערום נייטהיג צו העלפען געשווינד. האפענדיג אז איהר פיהלט דעם הייליגען חוב, וואס ליגט אויף אייך, ווענדען מיר זיך ווידער צו אייך מיט א געבעט, אז איהר זאלט זיך סטארען צו פערגרעסערן די צאהל פון די נדבות. נאר דורך געשווינדע און געמיינשאפטליכע ארבייט קען מען ראטעווען אונזערע נויטבעדערפטיגע ברידער.

נדבות בעט מען צו שיקען אויף די אדרעסע:

פעלעטאן.

ראבטשיק.

(א יודישער הונט).

(א מעשה פאר יודישע קינדער).

פון

שלום־עליכם.

ה.

ארומבלאנדזשעט דעם ווייטיל האט זיך ראבטשיק אוועקגעלאזט אינ׳ם אנדערען דארף. געקומען צולויפען אינ׳ם אנדערען דארף — ווידער די אייגענע מעשה: תחילת גוטע רייד, א שענער גאסט, מהיכא תיתי. און נאכדעם אז עס קומט צו דער פאמעניצע, הויבט מען אן אויף איהם קוקען בייז, הורשטען, בעווייזען ציינער, רייסען און בייסען — און וואן אויף אלע פיער זייטען!

ראבטשיקען איז נמאס געווארען דאס נע וונד זיין, דאס ארומוואנדערען פון איין ארט אינ׳ם אנדערען, און ער האט זיך מישב געווען אזוי: מענשען זענען שלעכט; הינט זענען אויך ניט בעסער; ער וועט זיך בעסער אוועקלאזען אין וואלד ארײן צווישען חיות.

און ראבטשיק האט זיך אוועקגעלאזט אין וואלד ארײן.

ארומגעדרעהט זיך איין הונט אליין אין וואלד א טאג און צוויי און דריי, האט ער אנגעהויבען פיהלען, אז דער בויך ווערט איהם וואס ווייטער אלץ מעהר צונויפגעצויגען און די קישקעס איינגעשרימפען, ממש עס געהט איהם אויס דאס חיות פון הונגער און פון דארשט, האטש נעם און ציה זיך אויס אין מיטען וואלד און פגר אוועק! און ווי אויף צו להכעים גליסט זיך איהם נאך לעבען און לעבען.

און ראבטשיק נעמט דעם ווייטיל אונטער זיך, ציהט אויס די פעדערשטע לאפעס, שטעלט ארויס דעם צונג און לייגט זיך אוועק אונטער א בוים און קלערט א הינטישע מחשבה: „וואו נעמט מען א שטיקיל ברויט? וואו קריגט מען א פיציל פלייש? א ביינדיל חאטש? וואסער א קאפ?“ און פון גרויסע צרות ווערד ער א חקרן, א פילאזאף; ער הויבט אן חקירה׳ן: „פאר וואס איז ער, הונט, מעהר געשטראפט פון אלע חיות ועופות און פון אלע בעשעפענישען אויף דער וועלט? למאי אט פליהט א פייגעלע גלייך אין נעסט ארײן?.. אט לויפט א יאשטשערקי אהיים אין איהר נארע ארײן... אט פויזשעט א ווערעמיל, א זשוקעל, א מערעשקע. — אלע האבען זיך זייער היים, אלע געפינען זיך זייער בעדערפעניש; נאר איך, הונט, האוו־האו! . . .

— ווער האווקעט דאס דא אין וואלד? — רופט זיך אן א וואלף לויפענדי׳ג פארביי ארויסגעשטעלט די צונג פאר הונגער.

ראבטשיק האט קיין מאל ניט נעזעהען קיין וואלף. ער מיינט אז דאס איז א הונט, שטעהט ער אויף פאוואלי, נישט נעהאפט, ציהט זיך אויס, געהט צו צום וואלף.

— ווער ביזט דו? — מאכט צו איהם דער וואלף מיט גדלות — ווי אזוי רופט מען דיך? פון וואנען קומסט דו אן? און וואס טהוסט דו דא?

ראבטשיק איז זיך ממש מחיה וואס ער האט דערטאפט א גוטען ברודער; חאטש פאראן פאר וועמען די צרות אויסצוגיסען. און ער דערצעהלט איהם אויס זיין גאנץ ביטער הארץ.

אדוואקאט-מ א ר ג ו ל י ס, רישעליעווסקא 35, אדעסא.

מיר האפען אז מען וועט ניט בלייבען טויב צו די ווערטער פון אדעסער קאמיטעט, אז אומעטום וועלען זיי געפינען איין אבקלאנג און אז יעדע שטאדט וועט זיך אברופען אויף די געשרייען פון הילף פון אונזערע הונגערנדע ברידער.

צייטונגס-שטימען.

„אסט און וועסט". — שמואל דוד יצקן אדער אבי-דוד. —

פון יאנואר אן געהט ארויס אין בערלין א נייער יודישער זשורנאל. צווישען די מיטארבייטער געפינען זיך אזעלכע בעקאנטע נעמען ווי: פראפעסאר לאצארוס, פראפעסאר מ. פיליפזאהן, א. נאסיג, דר. מאקס נארדוי, ס. לובלינסקי, דר. ש. בערנפעלד און אנדערע. דער זשורנאל איז דורכדרונגען פון נאציאנאלען יודישען געדאנקען און וויל דעם לע־זער געבען דאס שענסטע און בעסטע וואס איז נור בכח צו געבען דאס דייטשע יודענטהום. און ניט נור אויפ'ן מוח אליין סטארעט זיך דער זשורנאל צו ווירקען. ער ווירקט אויך אויף דאס יודישע אויג און אויף אונזער מוזיקאלישען געשמאק. דען שוין אין ערשטען נומער געפינען מיר גוטע בילדער, וואס קענען נור בעזונדערס שטארק ווירקען אויף א יודישע נשמה. „דער עוויגע יודע", א פאטאגראפיע פון א. נאסיגס א סטאטוע ווייזט אונז דאס בילד פון א אלטען שענעם מאן, וועלכער שפרייזט אהן א אויפהער, האלטענדיג אין איין האנד די ספר תורה, וועלכע ער דריקט צו פעסט צום הארצען, און ארומנעהמענדיג מיט דער אנדערער האנד א לאנגען א וואנדערשטאק. דאס בילד פערקערפערט א הויכען געדאנקען, ער ווייזט אונז אהן ווערטער אבער אין שענע ליניען מיט וואס פאר א היילינגער עקשנות דער יוד אין גלות קלאמערט זיך מיט אלע כחות אן די היילינגע תורה, אן דער איינציגער קוואל פון אלע זיינע ליידען און פריידען. א מורא'דיגע ענערגיע שטראהלט ארויס פון דעם „יודען'ס פנים, און קוקענדיג אויף א. נאסיגס „אייביגען יודען" גלויבט זיך ניט ווילענדיג אין די צוקונפט פון אונזער נאציאן. — אין דעמזעל־בען נומער געפינען זיך נאך צוויי בילדער פון בענדעטמאן און עבער־ליין (סקולפטור) וועלכע ווייזען אונז איטליכער אויף זיין אופן דעם טרויער פון „על נהרות בבל". שענע מענשען, שענע פרויען און קינדער זעהען מיר דארטען, דער טיעפער טרויער פון א אונגליקליכער נאציאן מאכט נאך שענער און איידעלער זייערע געזיכטער, קווייטען און פער־לאזענע הארפען קוקען אויף אונז פון די בילדער. עס ליגען די פינגער אויף די סטרונעס פון די הארפען, אבער עס שפיעלט זיך ניט... אויך יודישע מוזיק געפינט איהר שוין אין ערשטען נומער „אסט און וועסט" אמת'ע יודישע מוזיק, ניט אבי וואס! הירש ליוושיין, בעוואוסט אין בערלין פאר איינעם פון די בעגאבטעסטע יונגע יודישע קאמפאזיטארען האט געשריבען א האר־ליעד אויף די ווערטער פון „על נהרות בבל". דאס ליעד איז פערפאסט פאר א האר פון פיער שטימען, סאפראן, אלט, טענאר און באס. די רעדאקציאן „אסט און וועסט" מעג שטאלץ זיין וואס זי האט צום ערשטען מאל פערעפענטליכט אזא טייערעס מוזיקא־לישעס ווערק. מאק-ברוק, סענאטאר און פראפעסאר פון דער בערלינער מוזיק מייסטער־שולע איז געוועזען העכסט צופריעדען, בשעת זיין תלמיד הירש ליוושיין האט איהם געבראכט ווייזען זיין פערפאסונג. אין די אוי־גען און אונטער די אויגען האט ער געלויבט דאס זעלטענע ווערק און אין הערצן ליוושיין האט ער געוועקט די שענסטע און פרעהליכסטע האפענונגען. איהר, מיינע לעזער, וועלכע פערשטעהט און ליעבט די ריינע מוזיק, קוקט זיך צו צום דעם „על נהרות בבל". דען עס איז שוין לאנג צייט, דאס אין אונזער יודישער מוזיק זאל זיך הערען דער טיפער היילינגער טרויער פון אונזערע היינטיגע יונגע קאמפאזיטארען. עס איז שוין צייט צו פערגעסען אן דעם ווילנער בעל-הבית'ל און דעם וויענער שולצער און אריינצולעגען מעהר טיעפקייט אין אונזערע סינאגאגענמע־לאדיען. ה. ליוושיין וועט אונז העלפען דערביי. — אויסער מוזיק און בילדער געפינט זיך נאך אין ערשטען נומער „אסט און וועסט" א סך

— איך וועל דיר זאגען דעם אמת, — לאזט אוים ראבטשיק דאס טרויעריגע צעטיל זיינס — איך וואלט מיך מחיה געווען ווען איך בעגעגען מיך דא מיט א לייב, מיט א בער, אדער האטשע מיט א וואלף.

— וואס ושע וואלט געווען? — מאכט דער וואלף מיט אפאסקור־נע שמייכעל.

— גאר ניט — זאגט ראבטשיק — ממה־נפשך, איז מיר בעשערט דער טוידט, לאס איך בעסער פערציקט ווערען פון א וואלף, איידער פגר'ן פון הונגער צווישען איינענע, צווישען הינט.

— נו! — מאכט צו איהם דער וואלף בלאזט זיך אן און טהוט א קנאק מיט די צייהן — זאלסט דו וויסען אז איך בין וואלף! און איך האב חשק דיך צורייסען אויף עטליכע שטיקליך און מאכען פון דיר איין אנבייי־סען, מחמת איך בין זעהר הונגעריג, איך האב שוין אכט טאג אין מיין מויל ניט געהאט!

דערהערט אזעלכע דבורים האט זיך אונזער ראבטשיק אזוי דער־שראקען, אז עס האט אויף איהם אנגעהויבען ציטערען די אבגעקראכענע פעל.

אדוני קעניג! טייערער רב וועלוויל! — מאכט צו איהם ראבטשיק מיט א רחמנות פנים און מיט א וויינענדיג קול — לאז דיר גאט צושיקען בעסערע אנבייסענס. וואס ווערסט דו פון מיר האבען מישטיינגעזאגט? פעל אוןביינער? פאלג מיך, לאז מיך אב, האב רחמנות אויף מיין הינט־ש לעבען!..

און דערביי האט ראבטשיק אראבגעלאזט דעם ווידיל, אויסגעבויגען דעם רוקען, געפויזעט אויפ'ן בויך און געמאכט אזעלכע מאוסע תנועות. אז דעם וואלף איז ניט גוט געווארען אויף צו חלש'ען.

— נעם צענויף דעם פאסקודנעם ווידיל דיינעם! — רופט זיך אן צו איהם דער וואלף — און אנטלויף צו אלדע שווארצע יאהר, דו כלב שבכלבים, איך זאל דיין טרפה'נעם פרצוף ניט אנקוקען.

ט.

נישט טוידט נישט לעבעדיג האט זיך ראבטשיק געלאזט לויפען, ניט געפיהלט די ערד אונטער זיך, מורא געהאט זיך ארומקוקען אפילו. נאכדעם האט ער דערפיהלט, אז ער איז מיד, האט ער זיך אבגעשטעלט און צוגע־ועצט א ביסיל אברוהען זיך. אזוי ווי ער זיצט פליהט איהם דורך א נייע מחשבה: „ס'איז גוט צו זיין א וואלף, כלעבען; ויעמען איך בעגעגען — עס איך אויף! פאר וואס זאל איך מיך נישט פארשטעלען פאר א וואלף? אט האט דער וואלף אליין אויך געמיינט אויף מיר אז איך בין א וואלף. דער רוח האט מיך געטראגען, איך זאל איהם דערצעהלען ווער איך בין! איין עק! פון היינט אן בין איך אוים הונט! א וואלף גלייך מיט אלע וועלף!"

און ראבטשיק האט זיך אנגעבלאזען ווי א וואלף, אנגעהויבען שטע־לען פים ווי א וואלף און ארויסגעשטעלט די מארדע ווי א וואלף און האט אנגעהויבען ארויסקוקען, טאמער וועט איהם גאט צושיקען א שעפעלע, א יונגס, א ציגעלע א קליינס, א קעלביל, איין אקס, א פערד אדער האטש א הונט, און אזוי ווי ער לויפט, דערזעהט ער איין אלטען מאן מיט א מארבע אויף די פלייצעם און מיט א שטעקען אין די הענט. „גוט איז מענשענפלייש אויפ'ן ניכטערען הארצען!" — טראכט זיך ראבטשיק און לויפט צו צום מענשען מיט איין אומפעט.

— הערט נור, פעטער, איהר ווייסט ווער איך בין?

— ווער? — פרעגט איהם דער אלטער נייגעהריג.

— איך בין א וואלף! — מאכט ראבטשיק און טהוט א קנאק מיט די צייהן אויפ'ן וואלפישען שטייגער.

שענע ארטיקעל: „די צוקונפט פון יודענטהום" פון א. נאסיג, „יודישע ווידערגעבורט" פון מ. בובער, א אייניקיל פון דעם בעקאנטען שלמה בובער. „אסתר אין דער נייען ליטעראטור" און אנדערע. דר. ש. בערנפעלד האט איבערזעצט די בעקאנטע ערצעהלונג „צווישען צוויי בערג" פון ל. פרץ („יוד" 1900) און חאטש איך שעץ זעהר הערין ש. בערנפעלד מוז איך מודה זיין דאס זיין איבערזעצונג איז מאוים'דיג שלעכט. אדער רעדענדיג מיט'ן לשון פון ל. פרץ „פון א לעבעדיגער פול פון זאפט און חיות האט ער געמאכט א געלען טרוקענעם פגר" ה. בערנפעלד האט שוין מן הסתם אליין איינגעזעהן אז ער טויג ניט צו זיין פרץ'ס איבערזעצער און מיר האפען אז עס וועט זיך שוין געפינען דער ריכטיגער מענש, וואס זאל מסגל זיין דעם דייטשען ברודער בעקאנט צו מאכען מיט פרץ'ס ווערק.

דער ערשטער נומר „אסט און וועסט" איז געראטען, און מיר ווינשען נור דער רעדאקציאן ניט צו פערלאזען דעם וועג, וואס זי האט בעטרעטען. שוין מיט'ן ערשטען פרוב האט זי בעקומען א סך פריינד, און די פריינד וועלען זיך נאך מעהרען און מעהרען.—

פון „אסט און וועסט" געה איך אריבער צו ש. ד. יצקן, אדער אבי־דוד. עס איז ניט אזא גוט מאכל! פון ארט אוואו עס איז דא ליכט און לעבען קריך איך אריין אין א פינסטערן קעלער, אוואו עס זיצט א ארימער מענש און שוויצט אויס ווי אין די לאנדאנער שוויץ־ווארשטאטען טויזענדער נעדרוקטע צייילען פאר'ן „המליץ". ש. ד. יצקן און אבי דוד זענען עהנליך איינער צום אנדערען ווי צוויי טראפענס וואסער, און מען קען רעדען פון זיי ווי פון איין מענשען. עס איז נאך דא א דעה, וואס זאגט אז יצקן און אבי דוד איז דער איינענער מענש'. דען פון יתרו'ס צייטען אן האבען יודישע שרייבערס האלט זיך צו געבען זיבען נעמען.

זייט איינינער צייט געפינט איהר כמעט אלע טאג אין „המליץ" מאמרים „לרוח־היום" פון אבי־דוד און כמעט אלע פאר טאג מאמרים פון יצקן. שוין ניט איין לעזער האבען זיי דערעסען, שוין ניט איין געזונדען האבען זיי פערשלעפערט. זיך אריינלאזען וועגען זיי אין א קריטיק לויהנט ניט. עס איז שפינוועבס, צי קען מען דען שפינוועבס פונאנדערגליעדערן? צי קען מען דא זאגען „גוטע שפינוועבס" „שלעכטע שפינוועבס". שפינוועבס — איז שפינוועבס. מען זאגט דאס אבי־דוד אדער יצקן האט זיך אנגעשטעקט פון דעם רוסישען שרייבער אין „ראסיא" דאראשעוויץ. נאר ערשטענס, האט דאראשעוויץ טאלענט און צווייטענס, טויג דאראשעוויץ אויך צווייטענגווייז אויף כפרות. דאס טאלענט פון דאראשעוויץ האט יצקן ניט געירש'עט, דערפאר אבער האט ער אין די שוואכע זייטען דאראשעוויצען נאך אריבערגעשטיגען.— איך וואלט פון יצקן'ן גאר קיין נאטיץ ניט גענומען, ווען זיינע מאמרים וואלטען געדרוקט געווארען אין א נארישער רוסישער אדער אין א דייטשער צייטונג. דען זיי, די רוסען און די דייטשען, האבען נאך גענוג קלוגע און ניצליכע צייטונגען, זיי קענען בעשטעהן זייער וועלטיל. מיר אבער יודען, וואס פערמאגען אין גאנצען צוויי טעגליכע צייטונגען טאָרען זיך דעם לוקסוס ניט ערלויבען זיי פול צו מאכען מיט די שפינוועבסט פון א יצקן עט קאמפאניע. דער רעדאקטאר פון „המליץ" וועט זיך ניט קענען פערענטפערען מיט דעם, וואס די העברעאישע שרייבערס גיבען צו ווייניג מאטעריאל, פאר אונזערע בלעטער וועט נאך דאס זיין איבער און איבער גענוג און עס איז א זינד אקעגען לעזער דעם ענגען ארט פון אונזער פרעסע פול צו מאכען מיט אלערליי יצקן'ס. מיר זענען נאך צו ארים, אום צו מענען זינדיגען פונקט ווי אנדערע פעלקער. דער זעלבער יצקן וואס מישט צוזאמען קאשע מיט באצדוועגע און קלאפט זיך אלע ווילע אין די ברוסט צו ווייזען ווי עס טהוט איהם וועה דאס הארץ פאר צרות הכלל, וואלט אפשר גאר ניט געבארען געווארען, ווען מיר וואלטען געוואוסט ווי וויכטיג עס איז צו האלטען ריין די פאר בלעטער, וואס עקסיסטירען ביי אונז.

— נו וואס זשע ווילסט דו? — מאכט צו איהם דער אלטער מיט א שמייכעל.

— וואס איך וויל? — ענטפערט איהם ראבטשיק שוין א ביסיל געלאסען — איך וויל... איך וויל עסען. אפשר געפינט זיך ביי אייך אין טארבע א שטיקיל ברויט?

— ביזט א וואלף און ווילסט א שטיקיל ברויט? את וועלען מיר באלד זעהען ווער דו ביזט! — מאכט צו איהם דער אלטער מיט א געלעכטער און הויבט אויף איהם דעם שטעקען.

ראבטשיק דערזעהט א שטעקען, דערמאנט ער זיך אז ער איז א הונט און מאכט פיס. אוועק — אוועק פון וואלד, צוריק — אין שטאדט אריין!

י.

געקומען צוריק אין שטאדט אריין, האט ראבטשיק אויסגעפעהלט דעם הויף, וואו ער איז אויפגעוואקסען, חאטש דאס הארץ האט איהם געצויגען דוקא אהין אין יענעם הויף וואו מע האט איהם נע'הרגעט — געשלאגען, אין יענעם הויף וואו מע האט איהם איבערגעבראכען א פוס און אבגעבריהט דעם רוקען... האט ער זיך געלאזט לויפען אין מארק אריין, אהין צו די יאטקעס, צווישען די קצבישע הינט, צווישען אייגענע הייסט דאס.

— ס'קאצעל קומט! פון וואנען איז א הונט? מאכען צו איהם די קצבישע הונט מיט א גענעץ און גרייטען זיך שוין אויף נאכטלעגער.

— טאקי א הינער — מאכט ראבטשיק — איהר האט מיך ניט דערקאנט? איך בין דאך ראבטשיק!

— ראבטשיק? ראבטשיט?.. א קענטליכער נאמען! — מאכען די קצבישע הינט און קאנען זיך כלומר'שט ניט דערמאנען ווער דאס איז.

— וואס איז דאס ביי דיר פאר א צייכען אויפ'ן רוקען? — פרעגט איהם צאוצעק, א קליין הינטיל און שפרינגט איהם גלייך אין פנים אריין מיט גרויס עזות.

— מסתמא א סימן מע זאל איהם ניט פערבייטען, אדער אזוי פון שענקייט וועגען, וואס פערשטעהט איהר ניט? — רופט זיך אן מיט א לצנות ראודעק, א רויטער הונט מיט א מאכנאטער פעל.

— סא משל! — ענטפערט איהם סירקא, א גרויהער הונט, איין אלטער בחור מיט איין אייניל און מיט איין אבגעשניטענעם אויער — אויף צייכענס פרעגט מיך, איך וועל אייך זאגען, וואס דאס איז. דאס איז א צייכען פון מלחמות מיט אנדערע הינט, מיט גאנצע טיטשקעס...

— אלע רעדען! — רופט זיך אן זשוק, א שווארצער הונט אהן א וויידיל — א מעהר לאזט ראבטשיק ריידען, וועט ער אליין דערצעהלען.

און ראבטשיק ציהט זיך אויס אויף דער ערד און הויבט אן צו דערצעהלען די גאנצע געשיכטע זיינע, לאזט נישט דורך קיין ברעקיל. אלע ליגען און הערען זיך צו, נאר ראודעק, דער רויטער וואס האט ליב לצנות, שלאגט איהם איבער אלע מינוט מיט א ווערטיל.

ראודעק, דו וועסט ניט אנשטימט ווערען? — מאכט זשוק דער שווארצער, וואס אהן דעם וויידיל, און ציהט אויס א לאנגען גענעץ — דערצעהל, דערצעהל, ראבטשיק! מיר האבען ליעב אז מע דערצעהלט אונז מעשיות

און ראבטשיק הערט נישט אויף צו דערצעהלען זיין טרויעריגע געשיכטע מיט איין אומעטיקע שטימע, נאר קיינער הערט איהם נישט.

ראודעק רעדט שטילערהייד מיט סירקא'ן; ראודעק זאגט ווערטליך. און זשוק חראפעט ווי צעהן סאלדאטען, האפט זיך אויף אלע מאל און זאגט:

— דערצעהל, דערצעהל, ראבטשיק! מיר האבען ליעב אז מע דערצעהלט אונז מעשיות...

־אסט און וועסט״ און יצקן! וואס פאר א ווידערשפרוך! און צי איז דאס אזוי שווער די סתירה אויסצוגלייכען?! א. ע.

פאליטישע איבערזיכט.

די לאגע אין חינא. — די פערהאנדלונגען וועגען שלום אין אפריקא. — דער ענגלישער פארלאמענט. — א מיטעל געגען די אונארדענונגען. — דער עסטרייכישער פארלאמענט.

דער רעש, וועלכען עס האט ארויסגערופען אין דער פאליטישער וועלט דער קאנטראקט צווישען רוסלאנד און חינא, איז נאך אלץ ניט איינגעשטילט געווארען. אין ענגלאנד סטארעט מען זיך אויפצורייצען געגען רוסלאנד די איבריגע פערייניגטע מלוכות, אבער ווי מען זעהט שוין איצט קלאר ארויס, וועלען אלע מלוכות, וואס זענען מקנא רוסלאנד אין דעם נצחון פון איהר פאליטיק, גאר נישט קענען אויספיהרען. פאר קיינעם איז שוין מעהר קיין ספק ניט, אז דאס גרויסע לאנד מאנדזשוריען, וואס וועט בלייבען דערווייל נור בעזעצט פון רוסישען היל, וועט ניט אין דער גאנץ ווייטער צוקונפט אין גאנצען ווערען א רוסישעס לאנד. די פראנצויזישע צייטונגען מאכען רוסלאנד גערעכט און ווייזען אויף, אז רוסלאנד מוז צונעהמען מאנדזשוריען, ווייל זי מוז זיך בעוואָרענען אויף איהרע גרענעצען מיט חינא. אין דייטשלאנד בערוהיגט מען זיך מיט דעם געדאנקען, אז סוף כל סוף האט מאנדזשוריען סיי ווי סיי געמוזט איבערגעהען צו רוסלאנד. ענגלאנד, אמעריקא און יאפאן ווילען אבער זיך ניט בערוהיגען און עס איז מעגליך אז זיי וועלען זיך אויך אויסדינגען בעזונדערע לגאטעס אין חינא; וועלען זיי נור דאס טהון, וועלען נאך זיי קומען דייטשלאנד און פריינקרייך און פון דעם פריי־ערדיגען בעשלוס פון די פערייניגטע מלוכות צו גאראנטירען די גאנצקייט פון דער חינעזישער מלוכה וועט דאן גאנץ ווייניג איבערבלייבען.

דערווייל פאדערט די חינעזישע מלחמה זעהר פיעל אנשטרענגונג פון די אייראפעאישע מלוכות און מען קען נאך אלץ ניט וויסען, ביז ווי לאנג קען אזא לאנגע געדויערען. וואלדערזעע שרייבט שוין פון לאנג אן אין זיינע בריעף גאנץ פארזיכטיג, אז ער האפט אין דער ניט גאנץ ווייטער צוקונפט צו קומען בשלום אהיים, און די ניט גאנץ ווייטע צוקונפט ווערט נאך אלץ ניט נעהנטער. די דייטשע רעגירונג פערלאנגט ווידער פון פארלאמענט קרעדיט אויף 120 מיליאן מארק אויף די חינעזישע מלחמה, און דער פארלאמענט וועט ווידער מוזען בעשטעהן אויף דער רעגירונגס פערלאנג.

דערפאר איז גרינגער צו זעהן דעם סוף פון דער טראנסוואלער מלחמה. באטהא, דער הויפטקאמאנדער פון די בויערען, האט געפונען פאר נייטהיג אריינצוטרעטען אין פערהאנדלונגען מיט דעם ענגלישען גענעראל קיטשענער. באטהא וויל זיך אונטערגעבען און ער פערלאנגט די פאלגענדע תנאים פון ענגלאנד: אלע געפאנגענע זאלען בעפרייט ווערען; אלע, וואס האבען אנטהייל גענומען אין דער מלחמה, אפילו די ענגלישע אונטערטהאנען פון קאפלאנד, וואס זענען צוגעשטאנען צו די בויערען, זאלען בלייבען פריי פון יעדער שטראף; די ערד זאל בלייבען ביי אלע פריהערדיגע בעלי־בתים; די ענגלישע רעגירונג זאל צוריק אויפבויען די דערפער, וועלכע זענען פערברענט געווארען אין דער צייט פון מלחמה.״ קיטשענער איז מסכים אויף אלע תנאים מיט דעם אויסנאהם, וואס ער וויל ניט מוחל זיין די האלענדער פון קאפלאנד, וועלכע אלס ענגלישע אונטערטהאנען האבען מורד געווען אין ענגלאנד און צוגעשטאנען צו דעם בויערישען היל, ווייטער איז קיטשענער אויך געגען די פערצייהונג פון דעם בויערשען גענעראל דעוועט און געגען שטיין דעם פרעזידענט פון דער אראנישער רעפובליק. באטהא האט דערווייל געמאכט מיט קיטשענערען שלום אויף 7 טעג, כדי ער זאל קענען זיך מישב זיין מיט זיינע פריינד.

אין די תנאים פון שלום ווייזט אויס איז וועגען דער זעלבסטשטענדיגקייט פון די בויערשע רעפובליקען ישוין אפילו גאר ניט גערעדט געווארען, דערום האט דער פרעזידענט קריוגער מודיע געווען, דאס ער

יא.

גאנץ פריה איז שוין ראבטשיק געווען אויף די פיס. ער איז געשטאנען פון דערווייטען, בעטראכט די קצבים מיט די העקערס, ווי זיי האקען פלייש. אט היינגט א גאנצער פריידיק (פאדער הלק) מיט'ן האלז אראב און דאס בלוט רינט... דארט ליגט א זאדעק (אונטער חלק), א מנה יפה, פעט, מיט שמאלץ בעוואקסען... ראבטשיק קוקט און שלינגט די שליים. די העקערם האקען דאס פלייש אויף שטיקליך, טהוען א ווארף אלע מאל א שטיקיל הויט, א שטיקיל חלק, אדער א ביינדיל פאר די הינט. און די הינט שפרונגען צו און האפען אונטער. ראבטשיק בעטראכט ווי די הינט קלוגען זיך, שפרונגען אונטער אקוראט דארט וואו מען בעדארף, לאזען נישט דורך קיין ביינדיל. און איטליכער הונט, בשעת ער בעקומט זיין חלק, טריט ער אב אויף א זייט, צולייגט זיך מיט נרויסקייט און פראוועט די סעודה, קוקט זיך ארום אלע ווילע אויף די איבריגע הינט, ווי איינער רעדט:

— איהר זעהט א ביין? דאס איז מיינער א ביין, און איך עס איהם...

די איבריגע הינט מאכען זיך ווי זיי זעהען ניט, און אינווייניג ביי זיך טראכטען זיי זיך:

— ווארגען זאלסט דו זיך! אויסקריינקען זאלסט דו דאס! א גאנץ פריהמארגען פרעסט ער און פרעסט, און מיר בעדארפען קוקען ווי ער עסט. עסען זאלען איהם ווערעם!...

און נאך איין הונט טראגט א שטיק פעל און זוכט איין ארט אויף צו איבערבייסען אז קיינער זאל איהם ניט זעהען: ער האט מורא פאר א גוט אויג...

און נאך א הונט שטעהט אקעגען א בייזען קצב וואס שמיצט זיך און שרייט און שעלט זיך מיט די איבריגע קצבים. דער הונט דרעהט מיט'ן ווידיל און רופט זיך אן צו די איבריגע הינט מיט א חנופהלע:

— איהר זעהט אט דעם קצב? איא זיי ווייזען אויס דאכט זיך גאר א בייזער? לאם איך האבען אזא יאהר וואס פאר א טהייערער מענש זיי זענען! איין דימענט אין דער וועלט! א גילדענער כאראקטער! זיי האבען באמת רחמנות אויף א הונט; זיי זענען א „הינטען־פריינד״... אט באלד וועט איהר זעהען ווי עם פליהט א ביין מיט א שטיק פלייש — האפ!

און ער טהוט א שפרונג אין דער לופטען און א קלאפ מיט די צייהן בכדי יענע זאלען מיינען אז ער האט דא געהאפט א גראבס...

— ביידע זאכען: — רופט זיך אן א הונט מן הצד — אי א חנופה'ניק אי א שקרן, א בעריהמטער, דער רוח זאל איהם נעמען!...

און נאך א הונט שטעהט ביים קלעציל וואס מע האקט דערויף פלייש און בשעת דער העקער קעהרט זיך אב אויף א ווילע, שפרינגט דער הונט ארויף אויפ'ן קלעציל און לעקט מיט'ן צונג. ווערט א האווקעריי צווישען עטליכע הינט: זיי מסר'ן איהם פאר'ן העקער און חאפען די ערד, אז דער הונט דער גנב האט גענאשט א שטיק פלייש, אזא שטיק נאלד זאלען זיי האבען! זיי זאלען אזוי זעהען פאר זיך אלדעס גוטס ווי זיי האבען אליין געזעהען מיט זייערע אויגען! אויב ניט זאלען זיי איינגעמען א מיתה משונה אויפ'ן ארט, זיי זאלען זיך דערווארגען מיט'ן ערשטען ביינדיל, זיי זאלען ניט פערמאגען די הערנער מיט די קאפיטעם פון די געקוילעטע שאף!...

פע, חלשות! סע שלאגט צו דער גאל! — מאכט ראבטשיק און בעטראכט זיך: וואס וועט זיין דער תכלית וואס ער וועט דא שטעהן און קוקען? אלע הינט שפרינגען און חאפען, וועט ער אויך טהון דאס וואס אלע הינט טהוען... און איידער ער קוקט זיך ארום האלט מען איהם שוין ביי'ם נארנעל און מע רייסט איהם, עטליכע הינט מיט א מאל, און מע בייסט איהם סאמע אין יענעם ארט וואו עס טהוט וועה....

וועט דעם שלום ניט אונטערשרייבען, כל זמן עס וועט ניט גאראנטירט ווערען די זעלבסטשטענדיגקייט פון טראנסוואל און אראניען. ער איז נור מסכים אין דעם, אז ענגלאנד זאל האבען די אויבערהערשאפט אין דיביידע לענדער אין פאליטישע פראגען.

אויף א ר[illegible]ע פון א דעפוטאט אין ענגלישען פארלאמענט האט דאס מיניסטעריום מודה געווען, אז עס פיהרען זיך טאקי פערהאנדלונגען וועגען שלום. ווען מען דערמאנט זיך ווי שטאלץ האט פריהער ענגלאנד זיך אבגעזאגט פון אלע פערהאנדלונגען מיט די בויערען, זעהט מען גאנץ קלאר, ווי ענגלאנד איז פערמאטערט געווארען אין דער שווערער מלחמה מיט די צוויי קליינע רעפובליקען און ווי שטארק זי פערלאנגט שוין מאכען איין סוף, אהין אדער אהער. די מלחמה האט ארויסגעוויזען, ווי שי[illegible] עס איז דער ענגלישער היל, און דער קריגסמיניסטער האט דערום איצט פארגעלעגט דעם פארלאמענט א פראיעקט, נאך וועלכען עס זאל פערגרעסערט ווערען דער ענגלישער היל. אין ענגלאנד ווערען סאלדאטען געדונגען, אבער די איצטיגע מלחמה האט ארויסגעוויזען, אז אזא חיל קען ניט האבען דיזעלבע מיליטערישע ערציהונג און די מעלות, וועלכע עס האט דער חיל אין אנדערע אייראפעאישע מלוכות, וואו סאלדאטען ווערען גענומען גלייך פון גאנצען פאלק. אין ענגלאנד ווערט איצט שטארק אגיטירט פאר די איינפיהרונג פון דער אלגעמיינער מיליטערפליכט אזוי ווי אין אנדערע לענדער, דאס מיניסטעריום מיינט אבער, אז כל־זמן עס איז נאך ניטא א גרויסע מעהרהייט פון פאלק פאר אזא גרויסע אומענדערונג, קען אזא געזעץ ניט פארגעלעגט ווערען.

ביי די ויכוחים איבער די מלחמה אין טראנסוואל האבען די אירלענדישע דעפוטאטען פראטעסטירט געגען די מלחמה און געמאכט סקאנדאלען אין פארלאמענט. אין ענגלאנד אבער וייס מען צו שעצען דעם פארלאמענט און מען האט גלייך אנגענומען א בעשלוס, צו פערהיטען די ווייטערדיגע אונארדענונגען. עס איז בעשלאסען געווארען, אויסצושליסען פון פארלאמענט אויף די צייט פון די אסיפות יעדען דעפוטאט וואס וועט נור איבערטרעטען די געזעצען איבער אנגענומענע ארדנונג ביי די אסיפות און וואס וועט ניט פאלגען די בעשטימונגען פונ'ם פרעזידענטען.

עסטטרייך קען האבען וואס מקנא צו זיין. אמת, אין עסטרייכישען פארלאמענט איז איצט אויך אביסיל רוהיגער געווארען. דאס געזעץ פון דער רעגירונג איבער די רעקרוטען איז בעשטעטיגט געווארען אהן גרויס מאטערניש, אבער א אונזיכערהייט מערקט מען אי אין דעם בענעהמען זיך פון די מיניסטארען אי אין דעם פערהאלטען זיך פון די דעפוטאטען. די רעגירונג האט מורא פארצולעגען דעם פארלאמענט דעם חשבון פון די הוצאות און הכנסות, זי האט אויך מורא אנצוריהרען א וועלכע ס'איז פאליטישע פראגע, כדי דורך דעם ניט ארויסצורופען ווידער די שענדליכע סקאנדאלען, און זי וויל דערום איצט פערנעהמען דעם פארלאמענט מיט ווירטשאפטליכע פראגען, מען זאל דורך דעם האטש אויף א ווילע פטור ווערען פון די נאציאנאלע פראגען, וואס לאזען עסטרייך ממש ניט לעבען.
י. ל.

בריעף פון גאליציען.

II.

דאס 19 יאהרהונדערט האט אונז געשענקט דעם „אנטיסעמיטיום“. דאס שענע אייראפעאישע ווארט איז געפאלען אומעטום אויף א פעטע ערד, האט זיך גיך אנגענומען, געשפראצט און געבליהט און עס איז אויסגעוואקסען א גארטען פול מיט דערנער, וואס האט אונז יודען גענוג געשטאכען. יעדער ווייסט וואס מיר האבען געליטען, ווייל יעדער האט עס אויף זיך אליין געפיהלט...

אצונד זענען מיר אריינגעקראכען אין א ניי יאהרהונדערט און „נייע צייטען, נייע ליעדער...“ אין די נייע צייטען זענען פיעל אלטע זאכען אוועק, זיך פערלוירען אוים דער מאדנער וועלט און צווישען זיי איז אויך פערשוואונדען דער אנטיסעמיטיזם...

ראבטשיק לאזט אראב דעם ווידיל, פערקליבט זיך אין א ווינקעל, ציהט אוים די מארדע און הויבט אן וואיען.

— וואס וויינסט דו ? — מאכט צו איהם זשוק און בעלעקט זיך נאכ'ן אנבייסען.

— ווי אזוי זאל איך ניט וויינען ? זאגט ראבטשיק — איך בין דער אומגליקליכסטער פון אלע הינט אויף דער וועלט ! איך האב געמיינט, אז דא, צווישען אייגענע, וועל איך האטש עפים האפען. גלויב מיר, איך וואלט נישט געקראכען ; נאר איך בין טויט הונגעריג, עס נעהט מיר אוים דאס חיות !

— איך גלויב דיר, — מאכט צו איהם זשוק מיט א זיפץ — איך פערשטעה וואס הייסט הונגער. איך נעה אריין אין דיין טרויעריגער לאגע. נאר איך קאן דיר גאר נישט העלפען. דא איז שוין אזוי איינגעפיהרט, אז יעדער קצב האט זיך זיין הונט, און יעדער הונט האט זיך זיין קצב...

— איז טאקי א יושר זאגט ראבטשיק — אז א הונט זאל צווישען הינט פערפאלען ווערען? אז א הונגעריגער צווישען זאטע זאל אויסגעהען פון הונגער ?

— איך קאן דיר העלפען נור מיט א זיפץ — זאגט זשוק, גענעצט גאנץ געשמאק און חאפט א דרעמיל.

— אז ס'איז יא אזוי - מאכט ראבטשיק און נעמט זיך אן מיט הארץ — וועל איך געהן גלייך צו די קצבים ; אפשר וועל איך מיר אויך אויסהאוקען א קצב...

— געזונדערהייט ! — זאגט זשוק — אבי דו זאלסט ניט געהן צו מיין קצב, ווארום אז דו וועסט געהן צו מיין קצב, וועל איך דיך מאכען אהן א ווידיל אזוי ווי איך, דו זעהסט ?...

יב.

און ראבטשיק איז אוועק גלייך צו די קצבים, דורכגעלאזט אויסגעפעהלט אלע הינט, און האט זיך אנגעהויבען צו שמייכלען צו די העקערס, שפרינגען אין פנים אריין און דרעהען מיט'ן ווידיל ; — נאר צום שלים מזל שלעפט זיך : איינער א העקער, א געזונטער יונג מיט ברייטע פלייצעס, האט אויף קאטאוועס א פנים איהם א ווארף געטהון א האק, — א גליק וואס ראבטשיק קאן שפרינגען ; א ניט וואלט ער צוהאקט געווארען אויף צוויי'ען. —

— דו טאנצסט דאך גאר ניש קשה'דיג ! — מאכט צו איהם ראודעק מיט א לצנות — א סך שענער פון אונזער צאוצקען. צאוצעק ! קום א הער וועסט דו זעהען ווי מע טאנצט !...

צאוצעק קומט צולויפען און שפרינגט ראבטשיקען גלייך אין פנים אריין. ראבטשיק קאן דאס שוין מעהר ניט איבערטראגען. ער חאפט אן צאוצעקען מיט די צייהן, לייגט איהם אנידער און בייסט איהם אין בייכיל אריין, ער לאזט אוים צו איהם זיין גאנץ ביטער הארץ, און חאפט די פים אויף די פלייצעס און מאכט א ויברח ווייט — ווייט פון שטאדט ארוים.

געלאפען — געלאפען איינער אליין אין פעלד, ציהט זיך אוים ראבטשיק אין מיטען טראקט, בעהאלט פאר דאסאדע און פאר בזיון די מארדע צווישען די לאפעס און וויל נישט אנקוקען די ליכטיגע שיין.

— עק וועלט ! — טראכט ער זיך — א הונט זאל נישט קאנען צווישען הינט, צווישען אייגענע, איבערלעבען א טאג אפילו, — מעג זיך שוין איבערקעהרען די גאנצע וועלט ! . . . .

. . . .

א סוף.

נאר פאַוואָלי — פרעהט אייך נישט — דער נאָמען איז פערשוואונדען, אָבער דער האַס, די אייגענע שנאה צו אונז איז געבליבען׳ נאר — זי האָט אַ נייעם נאָמען בעקומען!

„אסעמיטיזם"... אַזוי קלינגט ער אַצונד דער נייער נאָמען פון דער אַלטער שנאה! און בעוויזען האָט ער זיך צום ערשטען מאָל דוקא ביי אונז אין גאַליציען און אונזערע מיטבירגער די גאַליצישע פאָלען האָבען איהם תיכף אויפגענומען ווי אַ ליעבען גאַסט, אויסגעמאָלט איהם אויף אַלע זייערע נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע פאַהנען... און אויס אַלע שפאַלטען פון די פוילישע בלעטער, אויס אלע חברות, פערזאַמלונגען, אויס דעם מויל פון יעדען גלח קלינגט אונז אַצונד אקעגען דאָס שענע און נייע וואָרט! אַסעמיטיזם!

פאַר וואָס גראָד „אַסעמיטיזם" און וואָס איז דער חילוק צווישען אַסעמיטיזם און אַנטיסעמיטיזם?

אָט די טענה איז גאָר פראָסט:

„מיר פאָליאַקען זענען אַ שטרענג קריסטליך פאָלק און האַלטען דעם ‚ואהבת לרעך כמוך" ווי ס׳געהער צו זיין... מיר קענען נישט האַסען — חלילה! — אַנטיסעמיטיזם הייסט „געגען יודען", אין דעם וואָרט „געגען" ליגט דאָס וואָרט „האַס"... און מיר קענען נישט האסען — אָבער — הם — זעהט איהר — אַסעמיטיזם — דאָס איז עפּיס אַנדערש — ערשטענס איז נישטאַ דאָס וואָרט „אַנטי" — און „אַ" איז איין אונשולדיג וואָרט — עס הייסט פון יודען — ס׳הייסט מיר ווילען מיט יודען נישט האָבען צו טהון — שטעקט דען אין דעם עפּיס שלעכטס?... מיר ווילען אונז פון דערוויטענס האַלטען — נו מיט וואָס? מיר זענען דאָך פאָרט נישט קיין אַנטיסעמיטען — מיר ווילען זיי קיין שלעכטס נישט טהון — נאר לאזען לויפען — ווי די הינד — מיר ווילען זיי נישט וידלען, נישט שלאָגען חלילה — מיר זענען נישט קיין אַנטיסעמיטען — נאר ברויט, אונזער ברויט ווילען מיר זיי נישט געבען — זיי זענען אויך הונגעריג? איז וואָס? אונזער דאגה? — זיי וועלען אַרבייטען? — וואו? דאָ? — אונזער לאַנד! אונזער ערד! — דאָס הייסט מיר ווילען זיי חלילה נישט טרייבען — מיר זענען נישט קיין אַנטיסעמיטען — זיי מעגען בלייבען — מיר זענען אַ גאַסטפריינדליך פאָלק — נאר ברויט געבען — לאו! גראָז קענען זיי גריזען נאַטירליך אויב אונזערע בהמות וועלען עפּיס איבערלאָזען — גראָז? — אַנדערע געבען דאָס אויך נישט — אַנדערע ווילען אויסקוילען — אויפהענגען — דערטרונקען אין וואַסער — מיר נישט — מיר ווילען זיי נישט מיט אייגענע הענד ווי ווילדע מערדער אין וואַסער אַריינוואַרפען — ניין — מיר וועלען נור די בריק אונטער זייערע פיס אונטערזעגען — וועלען זיי שוין ממילא אַריינפאַלען — מיר ווילען זיי נישט שלאָגען, נאר — די פרנסה צונעהמען — צו קיין שטעלע נישט צולאָזען — און אַז זיי וועלען דערנאָך אַרויסשטעלען די צונג פאַר הונגער וועלען מיר דען זיין שולדיג? — מיר זענען דאָך נישט קיין אַנטיסעמיטען!...

נו ווי געפעלט אייך, ליעבע ברידער, דער אַסעמיטישער „שלחן ערוך"? זעהט איהר עפּיס אַ גרויסען חילוק פון איהם ביז צום אַנטיסעמיטיזם? ניין? — איך אויך נישט — דאַכט זיך די אייגענע מכה נאר אונטער אַ נייעם נאָמען און דער עיקר — און העגטשקעס - - פיין— אָ, די פוילען זענען זעהר עלעגאַנט — נישט אומזיסט רופט מען זיי „די פראַנצויזען פון מזרח"...

נאר צי וועט אונז דער סם, וואָס מען וויל אונז געבען אין זיידענע העגטשקעס בעסער שמעקען פון דעם, וואָס מען האָט אונז דערלאַנגט אין פאָריגען יאָהרהונדערט מיט בלויסע גראָבע הענד?...

אויף דער אסיפה פון די יודישע געמיינדען, וואָס איז געווען פאַר אַ יאָהרען אין לעמבערג, האָט זיך איינער פון אונזערע גרויסע, ד״ר ר. אַ דעפּוטאַט אין פאַרלאַמענט, שטאַרק געקלאָגט דעריבער, וואָס בשעת אַנדערע פעלקער פערווענדען איצט אַלע זייערע כחות דאָס פאָלק אויס דער פינסטערקייט אַרויסצורייסען און עס אויסצובילדען, כדי זיין מאַטעריעלע און גייסטיגע לאַגע צו פערבעסערן — טהוען מיר יודען גאָר נישט וועגען פאָלקסבילדונג. מיר לאָזען דאָס פאָלק אָהן רחמנות פערזינקען טיעפער אין גייסטיגען נעטהאָ און טראַכטען נישט איהם די ליכטיגע שטראהלען פון דער אייראָפּעאישער בילדונג צוצופיהרען. איך געדענק, אַז דער רעדנער האָט דעמאלט מיט אַזאַ ריהרענד ציטערנדער שטימע געשילדערט די בלינדהייט און פינסטערע לאַגע פונ׳ם פאָלק, אַז אַלע האָבען געהאַט טרעהרען אין די אויגען...

ווי זאָגט מען אָבער: פון מויל צום האַרץ איז ווייט און פון האַרץ צו דער האַנד נאָך ווייטער... און דאָס ווערטיל וועט איהר אַליין צופאסען צו אונזערע בעלי־טובות, ווען איך וועל אייך דערצעהלען אַז זייט דער געדאַנק צו גרינדען אַ יודישע פאָלקס־ביבליאָטהעק אין לעמבערג איז געבאָרען געוואָרען ביז ער איז אויסגעפיהרט געוואָרען האָט געדויערט גאַנצע 5 יאָהר! פינף יאָהר האָט זיך דער פּראָיעקט אַרומגעוואַלגערט און קהל׳שען שטויב און געוואַנדערט פון איין אסיפה צו דער אַנדערער און ווען נישט די לעמבערגער ציוניסטען, וואָס האָבען אין דער לעצטער צייט אָנגעהויבען צו פאָרדערן די ביבליאָטהעק בקול רָם און מיט דער גאַנצער ענערגיע, וואָלט דער פּראָיעקט זיכער ביז משיח׳ס צייטען געווען געשלאָפען רוהיג צווישען די קהל׳שע אַקטען... מיר קענען זאָגען אַז די גרינדונג פון דער ביבליאָטהעק איז די ערשטע גרעסערע שלאַכט וואָס מיר האָבען אין לעמבערג געוואונען. איבער 6000 ביכער האָט שוין ביז אַהער די ביבליאָטהעק, וואָס שטעלען פאָר אַ ווערטה פון 10,000 גולדען און די הנהגה איהרע ליגט אין די גוטע הענד פון דעם בעקאַנטען ליטעראַט גרשם באַדער.

חאַראַקטעריסטיש זענען די ווערטער וואָס אונזערע פאָרשטעהער האָבען אויסגעשפראָכען ביי דער פייערליכער ערעפנונג פון דער ביבליאָטהעק, וואָס איז געווען פאַר עטליכע וואָכען, איינער פון זיי סאַמועל עדלער פאָן הורוויץ, ביז אַהער דער ראש פון די היגע אַסימילאַנטען, האָט פלוצים גאר אַ ניי ליעד געזונגען... די פאָרטשריטס בעוועגונג— האָט ער געזאָגט — צו וועלכע די יודען האָבען זיך פאַר 50 יאָהר אַזוי האַסטיג אַ וואָרף געטהון, האָט פאַר אונז טרויריגע פאָלגען געהאַט טהייל וואָס זענען איהר נישט ווילענדיג נאָכגעגאַנגען זענען באַלד געבליבען פון הינטען... די אָבער, וואס האָבען זיך מיט געוואַלד געריסען פאָרווערטס, זענען פערקראָכען צו ווייט... זיי האָבען געוואָלט אויסראָטען אונזערע „מיאוסע תניעות" און „פערשימעלטע ווילדע זיטען", האָבען אָבער ביים רייניגען דאָס מיסט נישט איין גוטע און ניצליכע זאַך מיטגעשלעפט... זיי האָבען די שענע יודישע טראַדיציעס געטרעטען מיט די פיס און אויסגעלאָשען די ליעבע פון דער העברעאישער שפראַך און יודישער וויסענשאַפט. פלוצים אבער זענען מיר אין די לעצטע 10 יאָהר צוריק געקומען צו זיך, זיך פעראייניגט און פערבונדען. מיר האָבען זיך אויסגעלערנט שעצען אונזערע בעזונדערע אייגענשאַפטען

און מיר וועלען זיך נישט מעהר צוזאַמענגיסען און פֿערשווינדען צווישען אַנדערע פֿעלקער. מיר זענען אַ פֿאָלק פֿאַר זיך אליין און ווילען פאַר זיך אַליין לעבען!

דאָס זענען אודאי זעהר שענע ווערטער און עס פֿרעהט אונז אויך וואָס די ציוניסטישע אידעע קריכט אַריין אין די הויכע פֿענסטער (האָטש גאָר גליקליך זענען מיר נישט דערמיט). נאָר עס בלייבט דאָך אַ קשיא: פֿאַרוואָס בעהאַלטען זיי זיך מיט זייער ציוניזם? דער גאַנצער ווערטה אין דעם ציוניסטישען געדאַנקען ליגט דאָך אין דעם (און אין דעם זענען אונז מודה אפילו די שונאים) וואָס מיר שעמען זיך נישט מיט אונזער עקזיסטענץ און זאָגען דער גאַנצער וועלט אָפֿען אין פנים אַריין, אַז מיר זענען „מיר“... וואָס'זשע פֿערשטעקען זיי זיך די נייע ציוניסטען אויס די הויכע פֿענסטער? שוין'זשע זענען זיי אַזוי טיעף פֿערזונקען אין דער אַסימילאַטאָרישער בלאָטע, אַז זיי האָבען נישט דעם מוטה ארויסצוזאָגען, אַז ביי זיי אין האַרץ איז דער יודישער פֿונק צוריק אויפֿגעפֿלאַמט?... אויב אַזוי פֿרעגט זיך עס דאָך אַליין, מיט וואָס זענען די נייע פֿערשעמטע ציוניסטען בעסער פון די אַלטע אונפֿערשעמטע אַסימילאַנטען?... מיט וואָס?... — —

אַצונד וועל איך אייך אַפּאַר שענע מעשות דערצעהלען.

די פוילישע בלעטער האָבען דאָ נישט לאַנג דערצעהלט זייערע לעזער מיט גרויס שמחה, אַז עס האָט זיך געטויפֿט אַ יונגער „ראַבינער“, וועלכער האָט ענדליך „געעפֿענט די אויגען אויף די וואַהרע ליכטיגקייט“ און וועלכער וועט איבערזעצען דעם תלמוד אַזוי, אַז ער וועט אויפֿעפֿענען פֿאַר אַלעמען די סודות, וואָס ליגען בעהאַלטען אין די גרויסע געהלע בלעטער. זיי האָבען נאָך דערצעהלט אַז מען האָט איהם געוואָלט געבען די שטעלע פון אַ פּראָפֿעסאָר אין וויענער ראַבינער־סעמינאר, ווען ער וועט אויפֿשרייבען אַ בוך, וואָס זאָל פֿערהערליכען דאָס יודענטהום און אַראָבזעצען אַנדערע פעלקער, נאָר ער האָט זיך אָבגעזאָגט, ווייל ער האָט „געעפֿענט די אויגען“ א. ז. וו.

אַזוי האָבען דערצעהלט די אַנטיסעמיטישע בלעטער. איך פֿון מיין זייט בין געוואָהר געוואָרען און קען עס אייך יעדען ווער ס'וויל, בעווייזען, אַז —

אַזוי ווי אין יענער „מעשה“ דער לֶץ איז קיין לֶץ נישט און די קאַטץ איז קיין קאַטץ נישט, אַזוי איז דער ראַבינער קיין ראַבינער נישט און איז קיין מאָל קיין ראַבינער נישט געוועזען.

אַז ער איז גאָר איין אָרים גאַליציש בחור'ל, וועלכער האָט זיך פון קינדהייט אָן „אין דער וועלט“ אַרומגעוואַלגערט און נישט פון איין אויבען ברויט געגעסען...

אַז ער האָט טאַקע שטודירט אין די דייטשע ראַבינער סעמינאַריעס נאָר זיינע חברים די יונגע סעמינאַריסטען האָבען דורך זיין „שענעם“ כאַראַקטער און „מאָראַלישען“ ווערט נישט געוואָלט און נישט געקענט זיך מיט איהם חבר'ן און אַלע האָבען איהם פֿעראַכטעט.

אַז מען האָט איהם דורך זיינע מיאוסע מעשים, וואָס עס פּאַסט נאָר נישט צו דערצעהלען, פון אַלע סעמינאַריעס אַרויסגעטריבען.

אַז ער האָט דערנאָך געלעבט אין אַ קלויסטער צווישען מאָנאַשקעס, וועלכע האָבען איהם דאָס געעפֿענט די אויגען אויף די וואַהרע ליכטיגקייט און ער האָט אויסגעביטען דאָס רענדיל...

מיר וועלען זיך נישט זעצען וויינען נאָך איהם. אַזוינע מציאות שענקען מיר תמיד אַוועק מיט פֿערגניגען, ניט אמת, ליעבע ברידער, איהר זאָגט אויך אַז ווען מען וועט אויסרייסען די דערנער פון אונזער גאָרטען וועט ער שענער בליהען? איאָ?...

געביטען דאָס רענדיל האָט אויך אַ געוויסער נ... וועלכער האָט זיך פֿערליבט אין אַ קריסטליך מיידיל. עס האָט זיך באַלד געפֿונען אַ גלח (אַ יעזואיט), וועלכער האָט איהם תיכף געעפֿענט די אויגען א. ז. וו. ער זאָל קענען חתונה האָבען מיט דער קריסטין. נאָר אויסער־דעם האָט זיך דער תלמיד נאָך געהייסען בעצאָהלען מזומן פֿאַר די מצוה און האָט ביי דעם יעזואיט אויסגענאַרט עטליכע טויזענד גולדען. נאָר דאָס האָט שוין דעם רבין אַזוי פֿערדראָסען אַז ער האָט זיין תכשיט פֿערקלאָגט אין געריכט, וואו מען האָט איהם צוגעפסק'ט $1\frac{1}{2}$ יאָהר שווערע תפיסה!...

נאָך עפּיס: ביי דעם פּראָצעס האָט דער יעזואיט מיט „גרימצאָרן“ געשריען אַז „אַ משומד איז טויזענד מאָל ערגער פון אַ יוד“...

מ. וו.

א דייטשער יודענפריינד.

(„יודא“ פֿון באַראָן מינכהויזען).

אַז מען הערט ווי די אַנטיסעמיטען רעדען, וואָלט מען שיער מיינען, אַז די גאַנצע וועלט איז פֿול פֿון יודענפֿריינד. אין אמת'ען אָבער איז דער דאָזיגער אַרטיקעל געוואָרען זעהר זעלטען אין דייטשלאַנד און אין גאַנץ אייראָפּאַ. עס איז ניטאָ איצט קיין גרעסערע חרפה ווי צו זיין אַ יודענפֿריינד, און יעדער וויל שטענדיג בעווייזען, אַז ער איז חס וחלילה קיין יודענפֿריינד.

נו פֿערלאַנג איך טאַקע גאָר ניט, אַז מען זאָל אונז האַלטען פֿאַר אתה־בחרתנו'קעס און מען זאָל אונז אָבגעבען בעזונדערן כבוד, ניין, מען זאָל נור זיין גערעכט אַנטקעגען אונז און בעהאַנדלען אונז ווי מענשען, ניט ווי מלאכים און ניט ווי שדים, נאָר ווי מענשען, וואָס האָבען מעלות און האָבען חסרונות. אָבער צו דער מדרגה זענען מיר נאָך ניט געקומען און איך האָב מורא, אַז עס וועט נאָך זעהר לאַנג געדויערן, ביז מיר וועלען דערצו קומען. און דאָס איז ניט נור אין לעבען, נאָר אין דער ליטעראַטור איז אויך דאָסזעלביגע. איהר געפֿינט דאָרטען שריפֿטשטעלער און געלעהרטע, וואָס זיי זענען זעהר גערעכטע און אַנשטענדיגע מענשען, אָבער אַז זיי הויבען אָן צו רעדען פֿון יודען, אָט דאָ מאַכט דער געזונדער פֿערשטאַנד אַ ויברח און די גערעכטיגקייט פֿערשווינדט.

איצט איז אַרויסגעגאַנגען אַ נייעס בוך פֿון אַ דייטשען באַראָן בעררים מינכהויזען און דורך דאָס בוך האָט זיך געגעבען אַ קוק ווי דורך אַ פֿענסטער אויף דאָס האַרץ פֿון אַ איידעלען מענשען און יודענפֿריינד. באַראָן מינכהויזען איז ניט פֿון די גוטע מענשען, וועלכע זענען אונז מוחל אונזער גרויסע זינד, וואָס מיר זענען יודען. ניין, ער ליעבט אונז פֿון גאַנצען האַרצען ווייל מיר זענען יודען. ער איז איין פּאָעט און ער זוכט מיט אונז צו פֿיהלען און אונז צו פֿערשטעהען. פֿערשטעהען, זעהט איהר, דאָס איז די הויפּטזאַך. די פֿעלקער וואָלטען גאָר ניט געווען שלעכט צו אונז, ווען זיי וואָלטען אונז פֿערשטאַנען, אָבער מיר רעדען ווי אין דור־הפלגה בעזונדערע לשונות און מען פֿערשטעהט אונז ניט; אַז מיר וויינען, לאַכט מען פֿון אונז, אַז מיר זוכען אידעאַלען, זאָגט מען, מיר ווילען שאַכערן. מינכהויזען וויל אונז פֿערשטעהען און עס געלינגט איהם. זיינע געדיכטע אין בוך זענען ניט אַלע גלייך. איינינע

זענען זעהר גוט און אייניגע זענען ניט אַזוי גרייליכדיג, אָבער אומעטום זעהט מען, אַז ער ליעבט דאָס אָרימע יודישע פֿאָלק.

באַראָן מינכהויזען איז איין פּאָעט מיט דעם גאַנצען האַרצען, און ער פּראבירט, אונז אונזערע שמערצען נאָכצופֿיהלען. איך זאָג: ער פּראבירט, וואָרום אַזוי לייכט איז דאָך ניט פֿאַר איין קריסטען, צו דערפֿאָרשען די נשמה פֿון דעם יודען. אויף דעם לעצטען בלאַט פֿון זיין בוך רופֿט ער זיך אליין „כּגר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ, דער פֿרעמדער וואָס וואהנט ביי אייך". ער איז טאַקע איין פֿרעמדער, אָבער איין ליעבער פֿרעמדער, וואָס זעהט אונזער אומגליק און וויל אונז העלפֿען. די יודענפֿראַגע אָדער ריכטיגער: די יודענגייט בעשטעהט אין 3 טיילען: זי איז איין ווירטשאַפֿטליכעס עלענד, ד. ה. זי איז די פֿראַגע „וואו זאָל מען נעהמען ברויט?" און זי איז אַ נאַציאָנאַלע צרה, ד. ה. זי איז די פֿראַגע, „ווי קען מען די שמאַך פֿון די יודען אַראָבנעהמען און זיי ווידער פֿיהרען צו פֿרייהייט?" און זי איז אַ גייסטיגע פּיין, ד. ה. זי איז די פֿראַגע: ווי זאָל מען די פֿערשוואַרצטע און פֿערפֿינסטערטע יודען ווידער מאַכען צו גליקליכע, פֿרייע קולטור-מענשען. מען טאָר ניט פֿערלאַנגען פֿון אַ דייטשען פּאָעטען, אַז ער זאָל דאָס אַלצדינג ריכטיג דערזעהן, און מינכהויזען זעהט, ווי איך מיין, נור די נאַציאָנאַלע נויט פֿון די יודען. און פֿונדעסטוועגען וואָלט איך ווינשען, אַז די דייטשע ראַבינער און די דייטשע יודענפֿיהרער וואָלטען אַזוי פֿיעל פֿערשטעהען פֿון די יודישע צרות ווי דער קריסטליכער באַראָן מינכהויזען.

דאָס בוך הייסט „יודאַ" *) און ענטהאַלט 15 ליעדער. דער פּאָעט געהערט צו דער נייער ריכטונג אין דייטשלאַנד. ער האָט די מעלות און די חסרונות פֿון דער נייער ריכטונג. ער זינגט פֿריש, ווי עס איז איהם אויפֿ'ן האַרצען, ער לאַכט און וויינט נאַטירליך און קוקט ניט ערשט אין שפּיעגעל, ווי דאָס וועט אויסזעהן, אויב דאָס וועט זיין שען, ער איז ניט געקינצעלט ווי איין קאָקעטעס מיידיל, ער זאָגט פּראָסט, שען, קלאָהר און קרעפֿטיג ווי ער מיינט. אָבער די נייע ריכטונג וויל אויך אומעטום געפֿינען בעהאַלטענע סודות און פֿערשטעלט די געפֿיהלען מיט אַזוי פֿיעל צווייגען, אַז מען קען זיי גאָר ניט מעהר דורכקוקען. אייניגע פֿון די ליעדער זענען אַזוי שען און גרויסאַרטיג' אַז זיי וועלען יעדעם יודען אַריינדרינגען אין האַרצען. צ. ב:

צו אייך. **)

פֿון ווייטען האָט מיר אַ קול געקלונגען,
אַזוי וויינעדיג און זיס און טיעף און ווייך,
פֿון אַך, פֿון ציון האָט מען געזונגען,
איך האָב געפֿיהלט, מיר איז דאָס האַרץ צושמאָלצען גלייך.

און ווי איך בין געגאַנגען דעם וועג, דעם אַלטען,
דאָ האָט געקלונגען די גאַנצע ערד,
עס זענען אויפֿגעשטאַנען די טייערע געשטאַלטען,
און אַלערהאַנד ליעדער האָט מען געהערט.

דו, אָרעם פֿאָלק, איך ווייז דיר דעם וועג,
פֿון פֿיינדשאַפֿט און צרות צו נחת און גליק,
דו, געקוועלטע נאַציאָן אָהן אַ ברעג,
דער וועגווייזער רופֿט דיר: צוריק!

צוריק צו דיין קולטור, צו דיינע פּסאַלמען,
צוריק פֿון שמאַך און פֿרעמדען שפּאָט,
צוריק אַהיים צו די הערליכע פּאַלמען,
צוריק צו דיין אַלטען, גרויסען גאָט!

אין דעם קליינען ליעד ליעגט פֿיעל פּאָעזיע. עס איז דער קול פֿון איינעם, וואָס האָט לאַנג געבלאָנזעט און געליטען און בייגנט אַהיים. מען דערמאַהנט זיך אָן אַלע הערליכקייטען פֿון אַ מאָל און עס ווערט אַזוי טרויעריג און אַזוי זיס אין האַרצען. אויך אייניגע ליעדער פֿון הייסע ליעבע און פֿון טרייע האָט מינכהויזען זעהר גוט אַרויסגענומען פֿון תהלים און פֿון דער יודישער פּאָעזיע. אַם בעסטען און אַם שטאַרקסטען איז אונזער פּאָעט, ווען ער בעזינגט דעם נאַציאָנאַלען שמערץ פֿון דעם יודישען פֿאָלק. ער פֿערשטעהט וואָס פֿאַר אַ געוואַלטיגע טראַגעדיע די יודען האָבען געשפּיעלט אין דער היסטאָריע און אַז עס גיט נור איין הילף פֿאַר זיי: צוריק אַהיים. ווען ער זינגט פֿון ביבלישע זאַכען, מערקט מען גלייך, אַז דער גייסט פֿון דער תורה איז איהם אביסיל פֿרעמד. אָבער פֿון אַלע זיינע געדיכטען הערט מען אַרויס די וואַרעמע ליעבע צו דעם יודישען פֿאָלק און דעם טיעפֿען רחמנות צו זייערע צרות און מען פֿרעיט זיך, אַז עס זענען נאָך דאָ אַ זעלכע איידעלע קריסטען. מיר האָט דאָס בוך זעהר געפֿרעהט און איך קען נור יעדען ראַטהען די געדיכטע צו לעזען.

הערליך איז דאָס קלייד פֿון דעם בוך, איך מיין די בעפּוצונגען. הערר א. מ. ליליען, אַ יונגער בעריהמטער מאַלער, וואָס איז איין ציוניסט, האָט געמאָלט צו די פּאָעזיען פּרעכטיגע בילדער און האָט דאָס בוך פֿערציערט מיט שענע צייכנונגען. אייניגע בילדער פֿון דעם בוך זענען גרויסאַרטיגע קונסטווערק. עס זענען ניט נור שענע בילדער נאָר אויך שענע יודישע בילדער. זיי זענען געהאַלטען אין דעם שטיל פֿון דער נייער ריכטונג אין דייטשלאַנד, אָבער הערר ליליען איז איין זעלבסטשטענדיגער קינסטלער און מען מערקט אין זיינע זאַכען אַ יודישען קינסטלער כאַראַקטער. מען ווערט ניט מיד צו בעוואונדערן די שענקייט פֿון די בילדער, וואָס בעפּוצען אַלע בלעטער פֿונ'ם בוך. אין די יודישע געזיכטער, וואָס ער מאָלט, ליעגט אַזוי פֿיעל געמיט, געפֿיהל און אינווענדיגע און אויסווענינגסטע שענקייט, אַז מען מיינט, מען זעהט אין חלום בילדער פֿון די אַלטע צייטען, ווען די יודען זענען נאָך געווען אַ גליקליכעס פֿאָלק אין אַ הערליכען לאַנד. עס ליעגט אַ גאַנצע וועלט פֿון פּאָעזיע און פֿון פֿריעדען, פֿון גרויסקייט און ערהאַבענהייט אין ליליענס בילדער. איך ווייס אין דער גאַנצער יודישער ליטעראַטור ביז אַצונד קיין בוך, וואָס איז אַזוי שען און פּרעכטיג געפּוצט ווי „יודאַ". יעדער יוד, וואָס האָט איבריגע 4 רובעל, זאָל זיך קויפֿען דאָס בוך און דערמיט פּוצען זיין טיש. ער וועט זיך מיט דעם פֿערשאַפֿען פֿיעל שענע שטונדען.

ווען איך זעה דאָס דאָזיגע שענע בוך אויף מיין שרייבטיש, קומט מיר אַ טיעפֿער זיפֿץ פֿון האַרצען: „ווען וועלען מיר שוין אין דייטשלאַנד אַ מאָל קריגען יודישע פּאָעזיע און אַ יודישע קונסט! קליינע בלעטליך און קליינע בלימעליך זעה איך שוין אַ מאָל, אָבער וועט זיי ניט דער ווינד אַוועקבלאָזען? וועט ווערען דערפֿון אַ נייע און גאַנצע יודישע קולטור? אַך, עס פֿעהלט אונז נאָך פֿיעל דערצו. ביכער פֿאַר געלעהרטע, פֿאַר די יודישע וויסענשאַפֿט האָבען מיר גענוג,

*) ערשיענען ביי ה. א. לאַטמאַן אין גאָסלאַר.

**) איך וויל דאָ ניט אבהיטען דעם ריכטיגען בוי פֿון שיר, ווייל איך וויל נור דעם זין פֿון דעם געדיכט.

אבער פאר דאס פאלק, פאר די פרויען, פאר די קינדער, וואס האבען מיר דא? גאר ניט! וואס העלפען די פארטייען און די בעוועגונגען, ווען דער גייסט איז נאך ניט יודיש? שאפט געזונדע יודישע קולטור, א יודישע פאלקסליטעראטור, א יודישע קונסט, און דאס יודענטהום איז אין דייטשלאנד נעראטעוועט. מיר מוזען אין דייטשלאנד אנהויבען מיט דער ערציעהונג, מיר מוזען ערשט דעם יודישען גייסט וועקען און רייניגען. די יודישע צוקונפט אין דייטשלאנד העננגט נור אב פון דער יודישער קולטור.

קארלסרוהע. פאביוס שאך.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

א שטאדט פון גבאים. קאוואליערען אהן דאמען. יודישע ליטעראטען.

אויב איהר האט שטארק חשק צו זיין א גבאי (און וועלכער יוד וויל דען ניט ווערען א גבאי?) זאלט איהר פאהרען קיין זיטאמיר.

אין דער שטאדט איז ניט דא קיין יוד, וואס זאל חאטש איין מאל אין זיין לעבען ניט זיין גבאי פון א בית המדרש אדער פון א חברה.

ווען א זיטאמירער יונגער מאן האט חתונה און טהוט נור אן א טלית, הויבט ער שוין אן זוכען גבאות, דאס פאסט פאר שווער און שווינער, פאר לייטען און עס איז גלאט שען פאר דער וועלט צו זיין א גבאי, בפרט אז קיין גרויסע שוויריגקייטען דארף מען ניט האבען מען זאל דערצו קומען. מען רופט צוזאמען אין בית המדרש עטליכע הונגע־ריגע יודען, מען קויפט זיי בראנפען מיט פערבייסען און מען זאגט זיי:

— זייט איהר שעפעליך און איך וועל זיין אייער פאסטוך, לחיים יודען! זייט איהר חברים און איהר קלויבט מיך אויס פאר גבאי, לחיים יודען!

און הונגעריגע יודען, וואס האבען ליעב א ביסיל בראנפען, איז דא אין זיטאמיר וויפיעל זאמד אין ים.

אט אזוי ווערען אין זיטאמיר גבאים, און אין יעדען בית המדרש, אין יעדען מנין איז דא בעזונדערע חברות. אין בית המדרש "מגידי תהלים געפינען זיך 9 גבאים, 3 פון זיי זענען גבאים איבער א חברה, וואס רופט זיך אן "גמילת חסד". די דאזיגע חברה פלעגט, ווי דאס מעהר אלטמאדישע חברות, קיינעם ניט אבגעבען קיין חשבון, נאר דאס לעבען שטעהט ניט, די צייט געהט פארויס און מענשען בייטען זיך, מען לעבט פארט אין צוואנציגסטען יאהרהונדערט און די חברה "גמילות חסדים" האט אנגעהויבען פערלאנגען פון זייערע גבאים א חשבון.

— איהר ווילט נאכטהון היינטוועלטיגע חברות מיט חשבונות, זעהר שען—האבען די גבאים געזאגט, און האבען דעם יאהר חשבון אויפ־געקלעבט אויף דער וואנד פון בית המדרש, ניט ווייט פון דער טהיר מיט גרויסע אותיות: "טאבעלע מגמילת חסד".

ה' י. ק. האט אונז דעם חשבון צוגעשיקט, פון וועלכען מיר זע־העז אז הכנסה איז געווען 32 רובל און הוצאות אויף א סעודה פ' ראה 16 רובל 35 קאפ. אין אויף דער צווייטער סעודה פ' משפטים וואס די חברה מאכט אלע יאהר 14 רובל 80 קאפ., איז געבליבען אין קאסע 6 רובל 25 קאפ. אויך געפינט זיך אין דער קאסע פאר 50 רובל משכנות, וועלכע ליגען שוין זייט 15 יאהר, דאס הייסט זינט די חברה איז גע־גרינדעט געווארען. דאס זענען די איינציגע 50 רובל, מיט וועלכע די חברה פאר די גאנצע 15 יאהר האט געטהון "גמילת חסדים" און דערי־בער טראגט זי דעם נאמען, נו און אויסער דעם וואס האט זי געטהון די 15 יאהר אויף זייערע פערזאמלונגען און "זיצונגען", אויף זייערע אסיפות וועלכע זענען פארגעקומען צוויי מאל אין יאהר — די וואך פון פ' ראה און פון פ' משפטים:

גבאי ראשון (זיצט אויבען אן ביי דער אסיפה): איך לעג פאר די נעשעצטע חברים, יעדער זאל ארויס זאגען זיין מיינונג, וואס זאל מען אנגרייטען אויף דער סעודה—גענז אדער קאטשקעס?

חברים: קאטשקעס געבראטענע!

די איבריגע חברים: גענזענס! קאטשקעס האבען מיר ניט לאנג נעגעסען.

גבאי שני: שא, שטילער! אז דער רוב חברים זאגען קאטש־קעס, דארף על פי יושר זיין קאטשקעס.

גבאי ראשון (צום גבאי שלישי): פערשרייבט, זייט מוחל, קאטשקעס. (צו די חברים) וואס זאל מען קויפען רויטען אדער ווייסען ווייו?

חברים: פאר אונז איז אל'ין איינס רויטער, ווייסער, אבי גוטען ווייו!

(אלע צוגעהען זיך צופרידען און פרעהליך פון דער אסיפה).

און אזוי גאנצע 15 יאהר! צו וואס טויגען אזוינע חברות מיט יאהר הכנסות פון 32 רובל, מיט הוצאות אויף סעודות, ווען קיינעם ברענגט אזא חברה קיין שום נוצען? ווי שעמען זיך ניט גרויסע יודען מיט בערד שפיעלען ווי קליינע קינדער "אין חברה"? נאר די מעשה דערפון איז אז קיינער מיינט גאר ניט אז עס איז נייטהיג א חברה גמלות חסדים, אום צו ברענגען נוטצען ארימע מענשען, נאר דער עיקר איז צו זיין גבאי און האבען כבוד, היינט ווי קען מען זיין א גבאי אהן א חברה? מאכט מען חברות! און אזוי ווי אין זיטאמיר געפינען זיך א סך וואס גליסטען צו זיין גבאים, וואקסען אלעמאל אוים נייע חברות, נאר זעהר וועניג פון זיי טהון עפים ניצליכעס פאר דעם כלל, דערפאר אבער געפינט זיך אין זיטאמיר מעהר גבאים ווי אין דער גאנצער וועלט.

מען בעדארף זעהן, וואס עס טהוט זיך, ווען עס קומט די צייט פון אויסקלויבען נייע גבאים אין די חברות, מען זידעלט זיך, מען מאכט סקאנדאלען, מען אינטריגירט פונקט ווי אין דער צייט ווען מען קלויבט ביי אונז א ראבינער, און יעדער איז גרייט צו געהן אויף שטעך־מעסער. אבי אויסגעקליבען צו ווערען, אזוי שטארק האבען די זיטאמירער יודען ליעב כבוד.

און באמת ווער, ווער, האט עס דען ניט ליעב קיין כבוד. אט אין קאנסק (ראדאמ. גוב.) האבען די "קאוואליערען" אויף א יודישע גבירי־רישער חתונה געמוזט איבער כבוד טאנצען מיט קאוואליערען, ווייל די "דאמען" האבען געפונען אז מען איז זיך מיט זיי בעגאנגען שלא בכבוד און קיינע פון זיי איז ניט געקומען אויף די חתונה, האטש מען האט זיי געשיקט חתונה ביליעטען. דאס אונגליק האט זיך גענומען דערפון: דער בעל שמחה ה' ב. האט איבערגעגעבען שרייבען די אדרעסען אויף די חתונה ביליעטען זיין בוכהאלטער א פשוטער יוד, וואס קען אלע פריי־ליין אין קאנסק ביי די יודישע נעהמען, ווי זייערע טאטעס האבען זיי א נאמען געגעבען ביי זייער געבוירען, און דער בוכהאלטער האט אויף די אדרעסען געשריבען: פריילין קריינדיל, סעריל, פעריל, בתיה, פעסיל, גיטעל, גענענדיל, יענטע, יוטקע, פייגע, רבקה, רחל, שפרה, שרה, שפרינ־צע א. ד. ג.

55 חתונה בילעטען האט דער בוכהאלטער צושיקט די קאנסקער פריילין און קיין איינציגע איז אויף דער חתונה ניט געקומען, ווייל אזוי־נע נעמען האבען זיי געפונען פאר זיך שלא בכבוד, זיי זאגען "אז מען

האט פון זיי געשפעט מיט יודישע נעמען׳ ווי הייסען גאר פאולינע, צעציליע, פעליציא, רענינע, סטעפאניע, סאלטשע, בראניע א. ד. ג.

און אט איבער דעם בוכהאלטער זענען נעביך די קאוואליערען אויף דער חתונה צו די טענץ געבליבען אהן „דאמען".

דערפאר אבער האט ניט געפעהלט קיין „דאמען" צום טאנצען אויף דעם פורים אבענד פון יודישע ליטעראטען אין ווארשא. אלע, וועלכע מען האט געשיקט בילעטען, האבען זיך שטארק פעראינטערעסירט מיט די יודישע ליטעראטען און מיט דער יודישער ליטעראטור און זענען אלע געקומען, קיינער האט ניט געפעהלט. קיין חשובדינערע זאך, קיין טייערערס אין ווארשא איז אין דעם אבענד ניט געוועזן ווי א יודישער ליטעראט.

איינער האט אויסגערעכענט אז אין ווארשא געפינען זיך 50 יודישע ליטעראטען און „דאמען" אויף דעם פורים אבענד האבען זיך געפונען 500, אזוי אז ביי די טענץ איז געוועזן צעהן „דאמען" אויף איין ליטעראט. גליקליכע יודישע ליטעראטען!..

וואס וואלטען געזאגט יצחק בער לעווינזאהן און אברהם מאפו, ווען זיי זאלען אויפשטעהן פון זייערע קברים און זעהן ווי אלע שעטצען אזוי יודישע שרייבער און די יודישע ליטעראטור?..

נאך א פאר ווערטער וועגען פורים אבענד:

איינער פון די טענצער האט זיך אונטערגעהערט אזא שמועס:

— איהר שרייבט אזוי אויך גוט ווי איהר טאנצט? פרעגט טאנצענדיג א דאמע ביי איהר קאוואליער.

— ממ.. יא...

— אויב אזוי בין איך אויך א ליטעראטקע...

אמת.

די יודישע וועלט.

רוסלאנד. = דער יודישער פאעט אב"א (קאנסטאנטין) שאפירא האט פאר זיין טויט אבגעזאגט זיין ביבליאטהעק פאר דעם „בית נאמן" אין ירושלים. זיין יורש האט מקיים געווען זיין צואה און אוועקגעשיקט די ספרים, וועלכע בעשטעהען פון 1500 בענדער, צו דעם גרינדער פון „בית נאמן" ה' דר. האזאנאוויטש אין ביאליסטאק.

= די אדעסער סודעבנא פאלאטע האט געפסק'נט, אז א יודישע אלמנה וועלכער דער שוואגער וויל נישט געבען קיין חליצה, האט דאס רעכט צו פאדערען אז ער זאל זי מפרנס זיין (וואסחאד נו' 14).

— די יעקאטערינסלאווער יודישע קהלה האט בעקומען איין ערלויבניש צו נעהמען 27,200 ר' פון דער קאראבקע אויף אויסבויען א האנדווערקשולע. די קהלה פערמאגט א ליידיגען פלאץ אין מיטען שטאדט, אויף וועלכען עס קען געבויעט ווערען די שולע.

*

ענגלאנד. — אין לאנדאן איז געווען א גרויסע אספה פון דער יודישע נאציאנאלער שניידער-פעראייניגונג. דער צוועק פון דער אסיפה איז געווען מבטל צו זיין די איבערשטונדען אין די שניידעריי-ווארשטאטען און איינצופיהרען אז מען זאל רוהען אים שבת. דער פארזיצענדער פארלאמענטס-מיטגליעד סטיוארט מ. סאמועל האט געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער האט ערקלערט אז די יודישע ארבייטער קענען לייכט אויספיהרען די זאך, ווען זיי וועלען זיין איניג צווישען זיך און נישט נאכגעבען. דאס הייליג האלטען פון שבת איז זעהר וויכטיג פאר זיי און פאר זייערע קינדער. איינע פון די גרעסטע פירמען האט איהם בעפאלמעכטיגט מודיע צו זיין אז זי וועט מסכים זיין אבצולעגען די ארבייט פון שבת אויף זונטאג, ווען אלע קאנקורענטען וועלען איינשטימען אויף דעם. דער בעריהמטער ארבייטער-פיהרער טאם מאנן האט צוגעזאגט די יודישע שניידער די הילף פון אלע זייערע קריסטליכע חברים. מען האט אויסגעקליבען א קאמיסיאן, וועלבע זאל אריינגעהען אין פערהאנדלונגען מיט די פאבריקאנטען.

*

אמעריקא. — עס איז ארויס א דין וחשבון פון „דער חברה צו פערברייטען ערדארבייט צווישען יודען אין אמעריקא", וועלכער איז כולל די טהעטיגקייט פון דער חברה זייט זי איז געגרינדעט געווארען אין 1888 יאהר ביז נאוועמבער 1900. די ערשטע מעשה פון דער חברה איז געווען צו קויפען ערד פאר 4 פאמיליעס אין שטאאט דרום מינעזאטא. במשך פון די 12 יאהר זייט די חברה עקזיסטירט, זיינען מיט איהר הילף געקומען צו א בעל הבית'ישקייט 314 מענשען, און ערהאלטען ערד (76 ווירטשאפטען) אין די שטאאטען אילינאיס, מיציגאן, יאווא און דאקאטא.

— אין ניו-יארק האט אנגעהויבען צו ערשיינען א ניי זשארגאנישעס בלאט אונטער דעם נאמען „דער טעגליכער יודישער קול" וועלכע ווערט הערויסגעגעבען פון לעאן זאלאטקאף און דעם פאעט מאררים ראזענפעלד.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. דער הייליגער סינאד איז מודיע, דאס דער בעקאנטער שריפטשטעלער און פילאזאף גראף לעוו טאלסטוי איז א כופר אין די עיקרים פון דער פראוואסלאוונער רעליגיאן, דערום רעכענט איהם מעהר ניט די קירכע פאר איהרס א מיטגליד, ביז ער וועט תשובה טהון און וועט זיך צוריק צו דער קירכע אומקעהרען.

— דער „אסטאזיען" דערצעהלט וועגען דער חינעזישער קעניגין-אלמנה, אז די אלטע פרוי וועלכע האט געבראכט אזוי פיעל צרות אויף איהר לאנד איז פאר 50 יאהר געווען א טענדלערין און געקליבען שמאטעס אויף די גאסען, די קייזערין-אלמנה קומט ארויס פון איין מאנדשזורער פאמיליע; איהר פאטער איז געווען א בעאמטער אין חינא, נאר האט פערלארען זיין שטעלע און זעהר פערארעמט געווארען. ער האט געמוזט ארומוואנדערעווען זוכען א שטיקיל ברויט און זיין שענע טאכטער — בעטען א נדבה אדער קלויבען שמאטעס אין מיסט צום פערקויפען. ענדליך איז דער פאטער פון דער שענער מיידיל געווען געצוואונגען צו פערקויפען זיין טאכטער פאר א דיענסט. אין 1851 יאהר איז ארויפגעשטיגען אויף דעם טראן אין חינא א נייער קייזער און ער האט דורך איין אויפרוף איבער דעם גאנצען לאנד געזוכט פאר זיך א ווייב — א שען מיידיל פון א מאנדזורער פאמיליע. ארויסגעהענדיג אין גאס איינקויפען, האט די יונגע דיענסטמיידיל איבערגעלייענט דעם אויפרוף און פארגעלעגט איהר בעל הבית, אז ער זאל איהר געבען שענע קליידער און ציהרונג, כדי זי זאל זיך קענען שטעלען פאר דעם קייזער אלס קאנדידאטקע אויף א כלה. דער בעל הבית האט געטהון איהר פערלאנג און די יונגע דיענסטמיידיל איז געפעלען און קירצליך געווארען קייזערין פון חינא.

אין פיעל לענדער פון מערב איירופא ווערט אלץ מעהר אנגענומען דער מנהג צו פערברענען מתים, אנשטאט זיי צו בעגראבען, אין די פראנצויזישע שטעדט פאריז, רואן, ריימס און באררא געפינען זיך בעזונדערע ערטער צו פערברענען מתים. אין ענגלאנד צושפרייט זיך אויך דער מנהג צו פערברענען מתים. אין בירמינגהאם איז געגרינדעט געווארען איין אקציענגעזעלשאפט מיט א קאפיטאל פון 250,000 פונט כדי צו בויען איין קרעמאטאריום (אנשטאלט צו פערברענען מתים) מיט אלע נייטהיגע מאשינען און מכשירים. אויך אין אנדערע לענדער ווי דייטשלאנד, איטאליען, דענעמארק, שווייץ, שוועדען, יאפאן און אמעריקא עקזיסטירען הייזער צו פערברענען מתים.

— א מיטעל געגען שימעל. מען זאל נעהמען געוועהנליכע קאכזאלץ, צולאזען אין וואסער און אבוואשען דערמיט די פייכטע שטעלען אויף דער וואנד, וועלכע זענען בעדעקט מיט שימעל. די זאלץ וועט זיך איינזאפען אין דער וואנד און נישט מעהר צולאזען קיין שימעל.

דער הארפענשפיעלער.

(אויס „הונדערט גאלדערנע חינעזישע מעשות")

דער באגדיכאן דזין-לא-א׳ זיין נאמען זאל זיין הייליג פאר די גאנצע וועלט, וועלכע טראגט נור צעפ, — איז געוועזען א קלוגער און רעכטפערטיגער באגדיכאן.

איינמאל האט ער צו זיך גערופען זיינע נאהנטע און האט זיי געזאגט: — איך וואלט געוואלט וויסען דעם נאמען פון דעם שלעכטעסטען מאן אין גאנץ פעקין, און דורך דעם׳ וואס איך וועל איהם ארענטליך בעשטראפען, וועלען זיך די שלעכטע דערשרעקען, און די גוטע וועלען אויפגעמונטערט ווערען צו צדקה-זאכען.

די האפלייט האבען זיך געבוקט צו די פיס און זענען אוועק.

דריי טעג און דריי נעכט זענען זיי געגאנגען איבער די שטאדט פעקין, זיי האבען בעזוכט מארקפלעצער, טהיי-הייזער, רויכהייזער פון אפיאום, טעמפלען און אלע פערזאמלונגס-ערטער, וואו דאס פאלק קומט נור צוזאמען.

אויפ'ן פירטען טאָג זענען זיי געקומען צום באַגדיכאַן, און, בוקענדיג זיך איהם צו די פיס האבען זיי געזאָגט:

—מיר האבען געטהון אַלץ, וואס עס האבען אונז ערלויבט אונזערע שוואַכע קרעפטען, אום צו ערפילען דיין הימלישען ווילען, און מיר האבען ערפילט.

—איהר קענט שוין דעם שלעכטעסטען מאַן אין פעקין? — האט געפרעגט דער באַגדיכאַן.

— יא, הערשער פון דער וועלט. מיר קענען איהם.

— ווי הייסט ער?

— טזיאַן־פו.

— מיט וואָס בעשעפטיגט זיך דער לומפ? — האט געפרעגט דער באַגדיכאַן, אויפגעקאָכט פון ברענענדען גרימצאָרן.

— ער שפיעלט אויף אַ האַרפע! — האבען געענטפערט די שלוחים.

— וואָס פאַר פערברעכען טהוט דער האַרפענשפּיעלער? ער הרג'עט מענשען? — האט געפרעגט דער באַגדיכאַן.

— ניין.

— ער רויבט?

— ניין.

— ער גנב'עט?

— ניין.

— טו וואָס זשע טהוט ער אזוינס? — האט אויסגערופען פערוואונדערט דער באַגדיכאַן.

— גאָר נישט! — האבען געענטפערט די שלוחים, — ער שפיעלט נור אויף אַ האַרפע, און מען דאַרף מודה זיין, ער שפיעלט אויסגעצייכענט. דו אלליין, אַ הערשער פון דער זון און הערר איבער די וועלט, האסט ניט איינמאָל געהערט זיין שפיעלען, און האסט איהם אפילו געלויבט.

— יא, יא! אט איצט דערמאַהן איך זיך! דער האַרפענשפּיעלער טזיאַן־פו! איך געדיינק. איין אויסגעצייכענטער האַרפענשפיעלער! נאר פאַר וואָס האלט איהר איהם פאַר דעם שלעכטעסטען מאַן אין פעקין?

די האפּלייט האבען זיך געבוקט און האבען געענטפערט:

—ווייל איהם זידעלט גאַנץ פעקין. "דער לומפ טזיאַן־פו"! "דער טויגניכטס טזיאַן־פו"! "דער רשע טזיאַן־פו"! מעהר ווי דאָס הערט מען ניט אויף יעדען שריט און טריט, מיר זענען אַרומגעגאַנגען אין אַלע טעמפּלען, אין אַלע טהיי־הייזער, אויף אַלע פערזאַמלונגס־ערטער און אומעטום האט מען מעהר ניט גערעדט ווי פון טזיאַן־פו, און ריידענדיג פון איהם האט מען איהם מעהר ניט ווי געזידעלט.

— מערקווירדיג! — האט אַ זאָג געטהון דער באַגדיכאַן, — ניין, די מעשה איז עפּיס ניט אַזוי!

און ער האט בעשלאָסען אַליין צו אונטערזוכען די וואונדערליכע זאַך.

ער האט זיך אָנגעטהון ווי אַ פּראָסטער מענש און אין בעגלייטונג פון זיינע צוויי לייבוועכטער האט ער אָנגעהויבען אַרומצוגעהען איבער די גאַסען פון פעקין.

ער איז געקומען אויפ'ן מאַרק.

דער פריהמאָרגענדיגער האַנדעל האט זיך געענדיגט, די הענדלער האבען צוזאַמענגעלייגט זייערע קערב און האָבען געפלוידערט צווישען זיך.

— אַ גאָרנישט דער טזיאַן־פו — האט געשריען איינער פון די הענדלער, — נעכטען פון אָבענד האט ער ווידער אויף יום טוב לכבוד ראש חדש געשפיעלט אַ טרויריג ליעד. ער האט ניט געקענט אויפשפּיעלען עפּיס אַ פרעהליכס!

— ווי דען זשע? וואַרט אַ ווײַלע! — האט זיך בייז צולאַכט אַנ'אַנדערער! — איהר מיינט, ער קען שפּיעלען פרעהליכע ליעדער, אַט דער טויגעניכטס? פרעהליך איז דער, ביי וועמען די נשמה איז ריין און וויס, ווי די בלום פון אַ טייבוים, און ביי דעם לומפ איז די נשמה שוואַרץ ווי די טוש, מיט וואָס מיר שרייבען. אַט דערפאַר שפּיעלט ער טרויריגע ליעדער.

—פאַר וואָס היינגט מען ניט אויף אַזאַ רשע! —האט איינער אויסגערופען. — מען דאַרף איהם פונאַנדערזעגען מיט אַ טעמפּע זעג אויף העלפט, און דוקא אין דער לײַנג — האט פערבעסערט דער שכן.

— ניין איהם אָנבינדען אַן צוויי פערד פאַר די פיס און פאַר די הענד, און אַזוי צורייסען!

— איהם אַריינלעגען אין אַ־זאַק מיט קעץ' וואָס זענען ש'ין לאַנג ניט געקאַרמעט!

און אַלע האבען געשריעען;

— דער רשע טזיאַן־פו!

— דער לומפ טזיאַן־פו!

— ווי טראָגט איהם נור די ערד אויף זיך.

דער באַגדיכאַן איז אַריינגעגאַנגען אין אַ טיי הויז.

די געסט זענען געזעסען אויף קליינינקע געפלאַכטענע שטוהלען און האבען געטרונקען טיי פון פיצע מאַנצינקע טעסעליך.

— אַ גוטען טאָג, גוטע לייט! זאָלען די נשמות פון די עלטער־זיידעס צושושקענען אייערע נשמות גוטע עצות! — האט דער באַגדיכאַן בעגריסט אַריינגעהענדיג און זיך קניעענד, — וואָס הערט זיך עפּיס נייעס אין פעקין?

— אט מיר האָבען דאָ איצט ערשט אָהן דיר גערעדט פון דעם לומפ טזיאן פו! —האָט געזאָגט איינער פון די געסט.

— האט ער דען וואס געטהון? —האָט געפרעגט דער באַגדיכאַן.

— ווי? דו האָסט דען אַפּנים נישט געהערט? די גאַנצע שטאָדט רעדט דערפון! —האָבען אַלע אויסגערופען, —נעכטען האָט ער ניט ווילענדיג מיט'ן נאָגעל אַ ריהר געטהון ניט די סטרונע, און ער האָט גענומען ניט די ריכטיגע נאָטע! אַ טויגעניכטס!

— דאָס איז געוועזען שרעקליך! —האָט איינער אויסגערופען, און ער האָט זיך געמאַכט כלומר'שט ער קאַרצעט זיך.

— און מען האט איהם נאָך ניט אויפגעהאַנגען?

— נאָך ניט צוריסען אויף שטיקליך!

אַלע זענען געוועזען זעהר אויפגערעגט און האָבען געשריען:

— דער גאָרנישט טזיאַן־פו!

— דער לומפ טזיאַן־פו!

— דער רשע טזיאַן־פו!

דער באַגדיכאַן איז געקומען אין אַ הויז, וואו מען רויכערט אפּיאום.

דאָרטען איז געוועזען אַ שרעקליך גערויש.

— וואָס האָט דען פּאַסירט? —האָט געפרעגט דער באַגדיכאַן.

— אה! ווי געוועהנליך! מען האט אַ מחלוקה וועגען טזיאַן־פו! — האָט אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד דער בעל הבית.

זיך לייגענדיג אויף די באַנק, האָבען די רויכער געזידעלט טזיאַן־פו, אויף וואָס די וועלט שטעהט.

— ער האָט נעכטען אויפגעשפּיעלט פּינף ליעדער! — האָט איינער געשריען, — אַזוי ווי עס וואָלט ניט געווען גענוג צוויי!

— ער האָט נעכטען אויפגעשפּיעלט פּינף ליעדער! — האָט אַנ'אַנדערער געבורצעט — קראַנק איז ער געווען אויפצושפּיעלען זיעבען אָדער אַכט!

און זיי האָבען געשאָלטען טזיאָן־פו מיט טויטע קללות, ביז זיי זענען איינגעשלאָפען מיט אָפענע אויגען.

און דאַן האָבען זיי נאָך אַליך געברומט פון שלאָף:

— דער רשע טזיאָן־פו!

— דער טויגעניכטס טזיאָן־פו!

— אַ לומפּ פון די עכטע לומפּען, טזיאָן־פו!

דער באַנדיכאַן איז געגאַנגען אין אַ טעמפּעל.

די מענשען האָבען געבעטען ביי די געטער, און ווען זיי האָבען געענדיגט זייערע תפלות, האָבען זיי איינער דעם אַנדערען שטילערהייט געזאָגט:

— און טזיאָן־פו איז פונדעסטוועגען אַ גאַרנישט!

אַזוי איז דער באַנדיכאַן ביז צום אָבענד אַרומגעגאַנגען איבער די גאַנצע שטאָדט, און אומעטום האָט ער נור דאָסזעלבע געהערט:

— טזיאָן־פו! טזיאָן־פו! טזיאָן־פו! אַ רשע מרושע! אַ גאַרנישט! אַ לומפּ!

צום סוף איז ער אַריין פון אָבענד, צוריקגעהענדיג אַהיים, אין אַ הויז פון אַנ'אָרימען ארבייטער און ווינשענדיג די הויזלייטע אַ גוטע וועטשערע, האָט ער געפרעגט:

— איהר האָט געהערט דעם האַרפענשפּיעלער טזיאָן־פו?

— ווי קומען מיר דערצו! — האָט געענטפערט דער אָרימער ארבייטער — מיר האָבען דען צייט זיך משמח צו זיין, אָדער צו צאָהלען פאַר דאָס האַרפענשפּיעל? אונז פעהלט גאָר אויס רייז! נאָר מיר ווייסען פון דעסטוועגען אַז טזיאָן־פו איז אַ גאַרנישט! דערפון רעדט גאַנץ פעקין.

און די גאַנצע משפחה האָט אָנגעהויבען צו קריטיזירען דאָס שפּיעלען פון אַ מענשען, וואָס זיי האָבען איהם קיינמאָל ניט געזעהען און געהערט. זיי האָבען געבורצעט:

— דער טויגעניכטס טזיאָן־פו!

— דער רשע טזיאָן־פו!

— דער לומפּ טזיאָן־פו!

ווען דער באַנדיכאַן איז געקומען צוריק אין פּאַלאַץ, איז ער געווען אויסער זיך פון פערוואונדערונג.

— וואָס זאָל דאָס בעטייטען?

און ניט קוקענדיג אויף דעם, וואָס עס איז שוין געווען שפּעט אין דער נאַכט, האָט ער בעפאָהלען אויפצוזוכען און צו ברייננען טזיאָן־פו.

דעם האַרפענשפּיעלער האָט מען אויפגעזוכט און תיכף ומיד געבראַכט צום באַנדיכאַן.

— דו ווייסט טזיאָן־פו! — האָט געזאָגט דער באַנדיכאַן, אַז אין גאַנץ פעקין זידעלט מען קיינעם ניט אויסער דיר?

— איך ווייס, אַ הימלישע קלוגהייט! — האָט געענטפערט טזיאָן־פו, ליענענדיג מיט'ן פּנים אַראָב.

— אַלע טהוען נור איין זאַך, און קריטיזירען דיין שפּיעלען. זיי זוכען אויף אַלערליי קליינינקייטען, און שילטען דיר פאַר די קליינינקייטען אויף וואָס די וועלט שטעהט!

— איך ווייס אַ הימלישע קלוגהייט! — האָט געשטאַמעלט טזיאָן־פו.

— פאַר וואָז איז דאָס אַזוי?

— דאָס קומט פון אַ גאַנץ איינפאַכער אורזאַכע! — האָט געענטפערט טזיאָן־פו, — זיי טאָרען קיין זאַך ניט קריטיזירען אויסער מיין האַרפענשפּיעל, דערפאַר קריטיזירען זיי און זידלען נור מיר.

דער באַנדיכאַן האָט צוגעלייגט דעם פינגער צום שטערן און האָט געזאָגט:

— אַה!

און האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל אַז מען טאָר דאָס האַרפענשפּיעל פון טזיאָן־פו אויך ניט קריטיזירען.

דער באַנדיכאַן דזין — לאַ — אַ איז געווען אַ געוויסענהאַפטער באַנדיכאַן.

איבערזעטצט L. A.

פון חיים'קעס קינדער־יאָהרען.

אַ טייער קינד איז חיים'קע געווען: קלוג — ניט נאָך זיינע יאָהרען — סך הכל עלף יאָהר דאַרף ער ערשט ווערען; לערנען לערנט ער "ווי די וועלט"; עס קלעקט ניט אַ מלמד מעהר ווי אויף איין יאָהר, און אַמאָל — נאָך וועניגער; שוין איז ער "מלכות"; נאָר דאָס איז דאָך נאַרישקייטען; פאַר אַ יונגיל — איין איבריגע זאַך; בכלל איז נישטאָ וואָס צו בעקלאָגען זיך אויף חיים'קען: פיעל מאַמעס ווינשען זיך אַזעלכע קינדער.

נאָר, "טאַטע־מאַמע" זאָלען זיך ניט בעקלאָגען אויף זייערע קינדער איז אויך איינס פון די אונמעגליכקייטען: ראשית, האָבען זיי דערביי אַ חשבון: "זאָל דאָס קינד ניט וויסען, אַז מ'איז צופריעדען פון איהם, וועט עס זיך מעהר פלייסען; זאָל עס קיין פרייע מינע ניט זעהן, וועט עס וויסען, אַז ס'האָט נאָך ניט יוצא געווען.

והשנית איז דאָך ניט אַזוי דער עיקר, דאָס קינד זאָל זיין "גוט", ווי עס זאָל זיין בעסער: בעסער ווי דעם שכנ'ס קינד, ווי דער שוועסטערס קינד; בעסער ווי די קינדער פון "גוטע פריינד" און "בייזע פיינד" — און קוים בעסער, האָט דאָך ניט קיין שיעור.

און חיים'קעס עלטערן פלעגען אויך אָפטמאָל געבען איהם אָנצוהערען, אַז זיי זענען ניט צופריעדען מיט איהם.

מען זיצט אָבענד אַרום טיש ביי וועטשערע.

"אַ מין זיצעניש!" ברומט דער פאָטער, קוקענדיג צו דער וואַנד.

— "אונטערגעשפּאַרט ווי אַ באָק!" האַפּט די מוטער אונטער, ווי אַ פּירוש אויפ'ן פאָטערס פאַרוואורף.

חיים'קע ווערט רויט, לאָזט אַראָב די רעכטע האַנד, און שפּאַרט אונטער זיין שווער געקרויזט קעפּיל מיט דער לינקער האַנד.

ער איז אָבער איצט נאָך מעהר ניט געפעלען דעם פאָטער.

ט'זיך פערטראַכט — דער פילאָזאָף!"

— "וואָס איז דאָס עפּיס פאַר אַ פערטראַכטעניש", — העלפט די מוטער אונטער.

חיים'קע ווערט נאָך רויטער און לאָזט אַראָב ביידע הענד.

נאָר ביים פאָטער האָט שוין דאָס ניט אויסגעמאַכט. ער איז צופרידען געווען צו האָבען די מעגליכקייט דעם קינד אַ ביסיל מוסר צו זאָגען. "שטענדיג פערנומען, אָהן זינד גערעדט, בעקלאָגט זיך דער פאָטער אין גערדאַנקען: ווי איין אָקס אין אַקער, נישטאָ קיין צייט אפילו צו קינדער צוצוקוקען זיך... זיי וואַקסען ווי דערנער..."

אַ תענוג ביי לייטען, צולאָזט ער זיך מיט מוסר: קינדער — אַ ברכה! לערנען גוט, שרייבען אויסגעצייכענט, זיצען צווישען מענשען ווי גרויסע; נאָר ביי מיר, ביי מיר איז אַ קללה!"

חיים'קע האט מפסיק געווען אויף א ווײַלע פון זיינע געדאנקען און פערריסען דאס קעפיל.

"פונקט אזעלכע ווערטער האט ער נעכטען געהערט פון זיין חבר־זיינווילס מוטער, ווען ער איז דארט געווען. די מוטער האט איהם אויס־געשטראפט און האט איהם חיים'קען געשטעלט פאר א מוסטער פון א לייטיש קינד וואס גאט און לייט מעגען מקנא זיין".

פון די אייגליך האבען געפונקעלט טרעהרען, וועלכע דער פאטער און די מוטער האבען ניט געקענט רוהיג צוזעהן; עס האט זיך עפים ביי זיי א ריהר געטהון אין הארצען... און, צו פערשרייען דעם "עפים", וואס ציפט דארט אינווייניג — האט זיך דער פאטער אויסגעש־יגען אויף איהם און איהם אוועק געטריבען פונ'ם טיש.

לויפענדיג איז חיים'קע אוועקגעגאנגען שלאפען מיט א פול הארץ פון טענות געגען די עלטערן. דאך האט ער באלד פערגעסען אין אלע טענות; ער האט זיך ווידער פערטראכט אין זיינע מחשבות.

א גרויסען טעות האבען געהאט זיינע עלטערן, ווי אלע טאטעס און מאמעס, וואס מיינען אז "קינדער האבען ניט וואס צו טראכטען, אז זיי בלייבען נור זיצען ווי די "באקען", ווייל מ'האט זיי ניט געלערנט זיצען צווישען לייטען".

חיים'קע איז פערטיפט געווען אין געדאנקען, וועלכע וואלטען דעם פאטער אפשר ווייניג פעראינטערעסירט; חיים'קען האט עס אבער שטארק פערנומען.

עס איז פאראהאנען איין קינדערשול אין שטאדט, האט חיימקע שוין לאנג געוואוסט, ער האט אפילו געוואוסט, אז ס'לערנען דארט "שקצים", אדער יודישע קינדער וואס זענען ממש — שקצים. נאר ס'איז איהם קיינמאל ניט פארגעקומען אזוי נאהענט פארבייגעהען די שולע, ווי צוריק מיט א פאר טאג.

דאס איז געווען א ווינטער־טאג, ווען דער אויסגעפ־עסטער שניי־וועג בעט זיך צום גליטשען, דער פראסטיגער ווינט דרעהט די קינדער־ליך פאר די אויערן: "שיינע'ן איינער! און שפיעלען זיך ווילסטו ניט?! א קויל שניי?! איין אויוּוען?!"

אין חדר האט זיך דער פראסט געלעגט אויף די פענסטער א פאר ווערשאק די גרעב. עס דערקענען זיך שוין ניט די שפאלטען פון די צו־פיקעטע שייבליך. אויף די וועגד ליגען פראסט־פעדערן, ווי ביים רבי'ן אויף דער יארמאלקע. צעהן פנימליך ארום א לאנגען טיש זעהען זיך קוים ארויס דורכ'ן נעבעל פון זייערע מייליכער. מ'ענדיגט די משנה "כל שעה", וועלכע איז דאס מאל שווער אנגעקומען, ווייל אויסווייניג האט מען זי נאך ניט געקענט, און אינווייניג — איז טונקעל געווען צו לייענען, דער רבי האט אנגעטהון די ברילען, ארויפגעשטעלט זיך אויף א סקרופענדי־גער באנק, צוגעקוקט זיך צום זייגער, אין וועלכען דער קורצער ווייזער איז לעננער און אויסגערופען: "אהיים עסען נאר ניט געזאמט!"

חיים'קע לויפט אהיים, ניט אזוי עסען, ווי אנוואַרמען זיך אביסיל אין דער היים ביי דער הרובע. ס'איז איהם נעביך קאלט; פערפראָרען — ביז צו די ביינדליך, ער קלויבט היינט א קורצערען וועג, און עס קומט אויס צו געהען פארביי דער קינדערשול.

ווי קאלט ס'איז איהם ניט געווען, האט ער ניט געקאנט גלייכ־גילטיג פארבייגעהן, זיך ניט אבשטעלען — האפען א קוק, ווי די "שקצים" ארבייטען עס דארט זייערע שטיק.

„און ווער האט זיי דעם גליטש געמאכט? אה, בריה'ש!... קוק ווי דער גליטשט זיך אויף איין פוס!.. איי, איי! אט יאגט איהם יענער

אן! בוף! אט פאלט ער! אט הויבט ער זיך אויף! ער וועט איהם ווייזען! ניין ער לאכט גאר! אוי א קויל שניי!"

עס שיסט ארויס א געלעכטער פון אלע פרעהליכע שילער, וועל־כער קייקעלט זיך איבערן ברייטען הויף פריי אהן איבערשלאג...

חיים'קע האלט זיך ניט איין. ער לאכט פון ווייטען מיט זיי אין איינעם.

"אבער ווען דער לעהרער זאל פלוצלינג אנקומען, קלערט חיים'קע איבער, איי, וואלט ער זיי געבען! ס'וואלט זיי אויסגעפאלען דאס שפי־לעניש! נו־נו!"

נא־ פונקט דאמאלס איז דער לעהרער פארבייגעגאנגען. ער האט פון דער זייט א קוק געווארפען אויף דער פרעהליכער אומה און האט א שמייכעל געטהון.

חיים'קע איז אויסער זיך געווארען: "עס ארט איהם גאר ניט? און אז איינער וועט זיך צוקיהלען? און אז ער וועט זיך די אבזאצען אויס־רייבען? ער האט ניט מורא יענעמס מאמע זאל איהם ניט אבבאדען?!"

מיט א מאל האט א ציטער געטהון די לופט פון הילכיגען קלינג און אלע שילער זענען גלייך זיך צולאפען.

חיים'קען איז אונמוטהיג געווארען. ווען ער זאל ניט מורא האבען פאר פערשפעטיגען, וואלט ער נאך שטעהן דא און ווארטען, ביז "זיי" וועלען נאך אמאל ארויסקומען.

עס העלפט אבער ניט. ער דארף אהיים לויפען אבעסען און צו־ריק געהן אין חדר אריין.

חיים'קע איז צוריק געקומען אין חדר, ווען אלע תלמידים זענען שוין געזעסען "אויסגעפאטשט" און "פערוויינט" איבער דער רש"י פון משפטים, וואו ר' משה הדרשן האט געטייטשט דעם פסוק ווי א "בינטעל בשמים". אין די קינדערשע קעפליך האט זיך דער פסוק בשום אופן ניט געגלייכט מיט די בשמים, וואס דער טאטע בענוצט צו דער הבדלה. דאך האבען זיי נאכגעזאגט דעם רבי'ן פונקטליך "כמין" — "אזוי ווי א מין", "הומר" — "א בינטעל פון בשמים"; און נאך עטליכע מאל הליפענדיג איבערזאגען דעם פסוק רש"י איז ער געגאנגען ווי א "מזמור".

חיימקע האט פערשפעטיגט; ער האט ניט נאכגעצעהלט די קלעפ וואס ער האט געחאפט דערפאר; און, אבגעשלאגען — איבערגעקומען, האט ער זיך געזעצט אויף זיין ארט, דאך ניט אהן מורא צו האפען נאך עטליכע איבריגע פעטש פונ'ם רבי'ן.

דער טאג, ווי אויך דער „ביי נאכט" איז חיים'קען ניט געגאנ־גען: ביי יעדען מאל, וואס דער רבי האט איהם אין מיטען זאגען איבערגעפרעגט, האט ער אַליץ נעענפערט ניט צו דער זאך: „וואו איז דיר דער קאפ דיינער, צו־נ־אל־די שווארצע יאהר!" האט זיך דער רבי דער'רגז'ענט, און, אַראבלאזענדיג אויף איהם א שווערע האנד, האט ער דיקא יא געטראפען, וואו דער קאפ געפינט זיך.

חיים'קע איז אהיים געגאנגען „ביי נאכט", און האט יענס מאל ניט געזונגען „אום אני חומה" ווי זיין שטייגער איז געוועזען. ער האט אויך אונמוטהיג אבגעגעסען די וועטשערע און זיך געלעגט שלאפען.

אין שלאף האט זיך איהם געוויזען, ווי די גאנצע וועלט איז איין גרויסער גליטש... און איטליכער גליטשט זיך... געהען — איז ניט געדאכט... ער גליטשט זיך אויך אין חדר אריין... און אזוי גרינג, אזוי פרעהליך!.. און דא קייקעלט איינער א קויל שניי... די קויל וואקסט וואס גרעסער... ער ווארפט זי... זי פאלט גלייך אויפ'ן חדר... איטליכער לאכט... עס קנאקט אזש... ער לאכט אויך, און פערקאכט

זיך... פלוצלינג האפט איהם דער רבי פאר'ן האלדז: „וואס פאר א לאבעניש, דו שייגאץ!" און אט וואקסט אויס דער לעהרער מיט א גרויסען גלאק אין די הענד. ערווארפט איהם גלייך דעם רבי'ן אין קאפ אריין..." חיימ'קע האפט זיך אויף דערשראקען.

אויפ'ן צווייטען טאג, ווען חיימ'קע איז אהיים געגאנגען אנ־בייסען, האט ער זיך אהן מורא אבגעשטעלט קוקען ביי דער קינדער־שול: ער האט זיך אנגעגרייט א תירוץ. דער רבי האט איהם אנגעזאגט, ער זאל איהם ברייננען א רובעל אויף שבת. „אז איך וועל היינט פערשפעטיגען, טראכט ער זיך, וועל איך זאגען כ'הא'געווארט אויף געלד".

דאס מאל האט איהם דערזעהן א יודיש יונגיל פון די שילער, וועלכער איז א מאל זיינער א חבר געוועזען. ער איז צו איהם צוגעגאנגען.

„קום אריין, היימ'קע!" זאגט איהם יענער: מע וועט דיר גאר ניט טהון! איך'ל ניט לאזען".

חיימ'קע האט זיך ניט געפאסט דערויף; איהם האט קיינער קיינמאל ניט געזאגט, אז מע טאר אין דער שול ניט אריינגעהן — דאך וויס ער עס אליין: „א חדר־קינד גאר אין א שולע?!" נאר דער געוועזענער חבר האט איהם אנגענומען פאר די האנד און האט איהם אריינגעפיהרט.

„מיר האבען אצונד א פערעמענע פון צוואנציג מינוט, דערצעהלט איהם זיין חבר, ווילסט אנקוקען אונזער קלאס? קאן איך דיך אריינ־פיהרען".

„וואס הייסט עס וואס דו זאגסט א „פערעמענע?" פרעגט חיימ'קע.

„ס'הייסט — מע לאזט אונז ארויס פריי אויף צוואנציג מינוט".

— „פריי? איטליכען? אלע אין איינעם?"

— „פערשטעהט זיך — אלע!"

— „נאך וואס'זשע?"

„מיר זאלען זיך גליטשען, שפיעלען זיך; איך וויל זיך ניט שפיעלען אצונד, חזר איך מיר איבער, וואס מ'האט אונז פארגעבען".

— „אליין? צי מ'האט דיר געהייסען?"

— „ווער זאל מיר הייסען? דער לעהרער האט דאך אונז ארויס־געלאזט!"

היימ'קע האט אויסגעשטעלט א פאר אויגען: ס'ערשטע מאל אין זיין לעבען הערט ער, א יינגיל זאל לערנען, חאטש מ'הייסט איהם ניט!

נאר ס'ערשטע מאל אין לעבען הערט ער אויך, אז מע זאל גאר קינדער הייסען זיך שפיעלען!

„נו, געהסט, היימ'קע, אריין?"

חיימ'קע איז געוועזען — ניט ביי זיך אין די הענד, ער האט פער־שטאנען, אז א חדר־קינד טאר אהין ניט אריינטרעטען. אויסער דעם האט ער מורא געהאט אריינצוגעהן, עס קאן איהם נאך דער לעהרער אליין דערזעהען, נאר עס וויל זיך איהם אבער זעהר וויסען וואס איז דארט אינוויינינג און דא שלעפט איהם דער חבר, עד לאזט איהם ניט בעטראכטען זיך.

זיי זענען אריינגעגאנגען.

(ענדע קומט.) יהודה שטיינבערג.

איבער די קערפערליכע ערציעהונג פון אונזערע קינדער.

II.

דער ערוואקסענער מענש דארף אייך האבען געוויסע בעוועגונגען אויף דער פרייער לופט; שווימען, רודערען, קעגעל שפיעלען, וועלא־סיפעד־פאהרען זענען פאר איהם ניט נור איין פערגניגען־זאך, וואס פאסט פאר לייריגגעהער, נאר זיי זענען ניצליך, אום צו קרעפטיגען זיין נערווען סיסטעם, אום צו פערמיידען א מאסע קראנקהייטען וועלכע געפינען זיך ביי יודען פיעל מעהר ווי ביי אנדערע פעלקער.

דער הויפט אבער איז די פיזישע ערציהונג נייטהיג פאר קינדער, וועלכע קענען דורך איהר אבנעהיט ווערען פון שוואכקייט און קראנקהייטען.

פאר קינדער, ווי געזאגט, איז שוין אומעטום אנערקענט איין מיטעל צו זייער בעסערער קערפערליכער ערציעהונג, דאס איז: פרייע, בעוועגליכע שפיעלען. אזוינע שפיעלען פאר קינדער ווערען געוועהנליך איינגעריכטעט אויף דער פרייער לופט. עס איז דא פיעל לענדער מיט א גאנץ קאלטען קלימאט, ווי למשל שוועדען אדער מיט אפטע וואלקענס און טומאנען ווי אין ענגלאנד, וואו דארט ווערט אפילו אין קאלטע און פייכטע וועטערען אויך געשפיעלט אין דרויסען. צו די שפיעלען ווערט אויסגעקליבען איין פלאטץ הינטער דער שטאדט, אדער אין דעם גרויסטען ארט פון דער שטאדט, וועלכער איז וועניגער בעוואהנט און וואו די לופט איז ריינער. עס דארף דורכאויס זיין איין טרוקענער ארט. בוימער און גראז ארום פלאטץ זענען זעהר גוט, ווייל זיי מאכען די היץ עטוואס קלענער און גיבען די קינדער איין ארט וואו זיך אבצורוהען. גאנץ אפט זוכט מען אויס צו דעם צוועק א ליידיגען פלאץ אין א גארטען. דער פלאטץ ווערט אויסגע־גלייכט און בעשאטען מיט דיקען זאמד, אום דעם פול אין די נאס־קייט אויסצומיידען (ווען דער פלאטץ איז בעדעקט מיט גראז איז אויך גוט). די גרויס פון פלאטץ היינגט אב, זעלבסטפערשטענדליך, פון דער צאהל פון די קינדער. אויף א פלאטץ פון אונגעפעהר 30—35 קוואדראטנע קלאפטער קענען גאנץ פריי שפיעלען איבער 100 קינדער. בעזאנדערע געביידען אדער טייערע אינסטרומענטען דארף מען דערצו גאר ניט האבען. אנדערע מאכען אפילו גיגאנטסקי—שאגי, קעגעלבאהן, הוידעס און אנגעשאסענע בערג פאר גאנץ קליינע קינדער, אבער דאס איז ניט נייטהיג און מען בעגעהט זיך אהן דעם אויך. די זאך איז די, אז די קינדערשפיעלען זענען און דארפען זיין נור שפיעלען און ניט קיין גימנאסטיקע. מען רופט זי דערום בעוועגליכע שפיעלען, ווייל זיי בעשטעהן אים אלגעמיינעם נור אויס פערשיעדענע בעוועגונגען: לויפען, שפרינגען, ווארפען.

די קינדער בעקומען געוועהנליך נור פילקעס, שטעקליך און רייפליך. גאנץ קליינע קינדער בעקומען לאפאדקעס און זאמדוועגליך.

אין די שפיעלען קענען זיך בעטהיילינען קינדער פון פערשיעדענעם אלטער. וואו אנבעלאנגט די פראגע, אויב יונגליך און מיידליך זאלען שפיעלען צוזאמען אדער בעזונדער, זענען אין דעם די מיינונגען פער־שיעדען, אין אנדערע ערטער שפיעלען קינדער ביז 12 יאהר צוזאמען און שפעטער בעזונדער, אין אנדערע ערטער שפיעלען שוין אויך יונגערע קינדער בעזונדער, ווייל דער געשמאק און דאס אינטערעס צו שפיעלען איז ביי יונגליך און מיידליך פערשיעדען.

בעוועגליכע שפיעלען זענען פאראן זעהר פיעל און פערשיעדענע. זיי זענען בעשריבען און ערקלערט אין פערשיעדענע ביכליך אין אלע שפראכען, קיין יודישע ביכליך פון דער ארט האבען מיר נאך ליידער ניט. דער וואס אינטערעסירט זיך מיט דער פראגע גענויער, קען זי געפינען און ערלערנען אין פאלגענדע רוסישע ביכער:

1, С. Павловой, Сборникъ подвижныхъ на игры открытомъ воздухѣ и въ щколѣ, Москва. цѣна 1 р.

2, Н. Филиппова. Подвижныя школьныя игры, собранныя по порученію комиссіи по физическому образованію. Москва. Цѣна 40 коп

דאָס ערשטע בוך איז אָבגעדרוקט זעהר שען און האָט פּיעל בילדער, וועלכע שטעלען פֿאָר יערע ארט שפיעל בעזונדער, אָנהויבענדיג פֿון די גרינגסטע שפיעלען מיט קליינע און גרויסע פּילקעס און אויסלאָזענדיג מיט די שווערסטע ווי צום ביישפּיעל די ענגלישע לוין־טעניסס.

דאָס צווייטע בוך האָט קיין בילדער ניט, אָבער דערפֿאַר האָט עס אַנדערע גרויסע מעלות. עס ערקלערט אַלעס אַזוי קלאָר און פֿערשטענדיג, אַז מען פֿערשטעהט זעהר לייכט אָהן בילדער. די פֿערשיעדענע שפּיעלען, צוזאַמען 54, זענען סאָרטירט פֿאַר יעדען אַלטער בעזונדער און זענען בעשריבען נאָכ'ן פֿאָלגענדען פלאַן: 1 די צאָהל פֿון די שפּיעלער. 2, דער אָרט פֿון שפּיעלען. 3, דאָס וואָס איז נייטיג צום שפּיעלען. 4, ווי עס געהט צו דאָס שפּיעל. 5, די געזעצען פֿון שפּיעל. 6, ארט פֿון די בעוועגונג, אין וועלכע עס בעשטעהט דאָס שפּיעל.

די פֿראַגע וועלכע שפּיעלען זענען די בעסטע און די ניצליכסטע לאָזט זיך ניט אַזוי לייכט בעאנטוואָרטען. פּראָפֿעסאָר עריסמאַן זאָגט: „אום אויף די פֿראַגע צו ענטפֿערען, מוז מען פֿריהער וויסען דעם אַ לטער פֿון קינד, זיין געשלעכט, זיינע פֿאָלקס־געוואָהנהייטען און דעם קלימאַט, אין וועלכען ער לעבט".

איינס קען מען געוויס זאָגען, אַז אין אַלע שפּיעלען מוז אַריינקומען דאָס שפּיעל מיט אַ פּילקע. די מאַסע פֿערשיעדענע בעוועגונגען, וועלכע דאָס קינד מאַכט, די פּערשיעדענע פֿערענדערונגען וועלכע עס קומען פֿאָר ביי דעם דאָזיגען איינפֿאַכען שפּיעל, ווירקען פּראַכטפֿאָל אויף דאָס קינד, קערפּערליך און גייסטיג. זי ענטוויקלען זיינע מוסקעלן גלייך ווי זיין אויפֿמערקזאַמקייט, זיין געשיקטהייט, זיין גיכען בעגרייפֿען. מיט אַ גאַנץ געוועהנליכער פּילקע און מיט דעם זעלבען פֿערגניגען קען שפּיעלען אַ 5 יעהריגער הדר־יונגיל ווי אַ 15 יעהריגער גימנאַזיסט און אַ 30 יעהריגער יוד.

די צאָהל פֿון די שפּיעלער איז אונבעגרענצט, זיי ווערען איינגעטהיילט אין גרופּעס פֿון אונגעפֿעהר 30 מאַן. די גרופּע שטעלט זיך צוזאַמען אַליין, יעדעס קינד צו דעם שפּיעל, צו וועלכען עס האָט חשק און צו דער קאָמפּאַניע, וואָס איהם איז אַנגענעהמער. יעדעס קינד קומט צום שפּיעל אַ טאָג איבער אַ טאָג אָדער אַפּילו טעגליך. דאָס שפּיעלען דויערט ערך 2 שעה. אין די לאַנגע זומער טעג שפּיעלט מען געוועהנליך צווישען 6—8 אַ זייגער אָבענדס ווען די זון ברענט ניט. די שפּיעלען בייטען זיך אַלע האַלבע שעה און נאָך עפֿטער, כדי זיי זאָלען זיך די קינדער ניט צועסען און ניט לעסטיג ווערען. ווי מען בעמערקט נור, דאָס די קינדער הערען זיך אויף צו אינטערעסירען מיט איין אַרט שפּיעל, דאַרף מען באַלד איבערגעהן צו איין אַנדערער. דאָס איז שוין די זאַך פֿון לעהרער אָדער לעהרערין וועלכע פֿיהרען די שפּיעלען.

די ערשטע בעדינגונג פֿון אַ גוטער לעהרערין איז, זי זאָל ליעב האָבען קינדער, זי זאָל פֿערשטעהן דעם קינדערשען כאַראַקטער, ניט לערנען און נייטהען, נאָר אַליין מיטמאַכען אַלץ וואָס דאָס קינד מאַכט און ווי איין עלטערע שוועסטער מיט איהם מיטשפּיעלען. דורך איהרע אייגענע לעבעדיגקייט און אינטערעסע פֿאַר דאָס שפּיעל מוז זי זיין פֿאַר די קינדער אַ ביישפּיעל. אויסערדעם מוז די לעהרערין גלייך און גערעכט בעהאַנדלען אַלע קינדער, רייכע און אָרימע, שענע און מיאוס'ע.

אַם בעסטען איז עס, וועניגסטענס אויף די זומער צייט, צו אויסשרייבען אַ לעהרערין אויס פּעטערסבורג, פֿון די קורסען, וועלכע דער פּראָפֿעסאָר לעסגאַפֿט האָט צו דעם צוועק געגרינדעט. זיינע לעהרערינס זענען זעהר גוט פֿאָרברייטעט און זייער זאַך איבערגעגעבען.

מען קען זיי איינלאַדען נור אויף די זומערדיגע מאָנאַטען; אַזוי טהוען פֿערשיעדענע שטעדט. צום ביישפּיעל האָט גראָדנא אין פֿערגאַנגענעם זומער אויסגעשריבען אַזאַ לעהרערין האָט עס געקאָסט, פֿאַר $2^1/_2$ חדשים געהאַלט מיט רייזע הוצאות צוזאַמען אַנ' ערך פֿון 120 רו"כ. די איבריגע הוצאות זענען זעהר קליין; שפּיעלצייג פֿאַר אונגעפֿעהר 300 קינדער אויס פּעטערבורג אויסגעשריעבען האָט געקאָסט אַנ' ערך 30 רו"כ און נאָך אַ רובעל 10 קלייניגקייטען, צוזאַמען אונגעפֿעהר 160 רובל.

די לעהרערין לערנט אויך אויס אַנדערע פֿריילינס, וועלכע ווילען אויף זיך נעהמען די מיה איהר בעהילפֿליך זיין, ווייל פֿאַר איין מענשען איז עס צו שווער בעשעפֿטיגען זיך מיט אַלע קינדער, און פֿאַר נויט קענען דיזעלבע פֿריילינס שפּעטער, נאָכדעם ווי זיי האָבען די זאַך אַ ביסיל ערלערנט, אַליין זיך מיט די קינדער בעשעפֿטיגען.

דער פּראָפֿעסאָר לעסגאַפֿט האָט זעהר פֿיעל קרעפֿטען אַוועקגעלייגט צו פֿערברייטען די זאַך אין רוסלאַנד, מען קען צו איהם אין דיעזער אַנגעלעגענהייט שרייבען און פֿרעגען עצות, ער ענטפֿערט אַלעמען *). איך האָב שוין פֿריהער געזאָגט און ווידערהאָל עס נאָך אַ מאָל: ווי ניצליך און ווי נייטהיג די קינדער־שפּיעלען זענען פֿאַר אַלע פֿעלקער, זענען זיי פֿאַר אונז יודען נאָך טויזענד מאָל נייטהיגער. פֿאַר אונז איז עס גאַנץ איינפֿאַך אַ לעבענספֿראַגע. דאָס לעבען פֿאַרדערט פֿון אונז מעהר אַרבייט און קאָפּדרעהען ווי פֿון דער גאַנצער וועלט און גיט אונז ווייניגער געניס און פֿרייד. וואָס איז פֿאַר אַ וואונדער אַז אונזער קערפּער ווערט פֿון דור צו דור קלענער און שוואַכער, אַז אונזער גאַנצער נערווען־סיסטעם ווערט אַלץ מעהר גערייצט, אַז מיר בעשטעהען, ווי פּראָפֿעסאָר מאַנדעלשטאַם האָט זיך אויסגעדריקט אויפֿ'ן לאָנדאָנער קאָנגרעס, נור פֿון הויט, ביינער און מאַרך. מיר זענען מחויב אַלע מיטלען אַנצווענדען צו פֿערשטערקען דאָס יודישע פֿאָלק קערפּערליך, צו זאָרגען פֿאַר די קערפּערליכע ערציעהונג פֿון אונזערע קינדער. איינס פֿון די הויפּטמיטלען איז: אומעטום איינצופֿיהרען און פֿערברייטען „די בעוועגליכע שפּיעלען אויף פֿרייער לופֿט". דער חוב ליעגט אויף דער געבילדעטער יודישער יוגענד, אויף די דאָקטורים אין יעדען שטעדטיל אויפֿצומינטערן דאָס פֿאָלק צו איינאָרדנען אַזעלכע שפּיעלען פֿאַר אַלע קינדער. חדר־יונגליך, מיידליך, תלמוד־תורה'ניקעס אַלע צוזאַמען. צום לערנען וועט עס זיי גאָר ניט שאַדען, ווען זיי ווילען 2—3 מאָל אין וואָך צו 2 שעה פֿערברייגען אין אַזעלכע שפּיעלען; גראַדע אומגעקעהרט, דורך פֿערשטערקונג פֿון קערפּער וועט אויך דער גייסט שטאַרקער ווערען.

ווי געזאָגט, קען די גאַנצע געשיכטע, מיט אַ לעהרערין מיט שפּילצייג צוזאַמען, קאָסטען אונגעפֿעהר 150 רו"כ איבער'ן זומער, געוויס איז דאָס גוט ווינטער אויך, נאָר דאַרף מען האָבען גרויסע זאַלען.

אין די ערטער, וואו עס איז ניטאָ קיין מיטלען אויף הוצאות, קען מען דורך די ביכליך, וואָס איך האָב פֿריהער אָנגעציינט און וואָס קאָסטען זעהר ביליג, אַליין ערלערנען די שפּיעלען און אַליין זי לערנען די קינדער, דאָס הייסט אייגענטליך ניט לערנען, נאָר ווייזען און אויפֿפּאַסען אויף די אָרדנונג. קען מען עס ניט איינפֿיהרען פֿאַר אַלע קינדער, דאַרף מען עס איינפֿיהרען ביסליכווייז: אין איין חדר, אין איין תלמוד תורה. דער מוסטער וועט ווירקען אַנשטעקענד אויף די איבריגע.

ד"ר מ. יעווניז.

*) די אַדרעסע פֿון די פּעטערבורגער קורסען און פֿון פּראָפֿעסאָר איז: Курсы воспитательницъ и руководѣтельницъ физическаго образованія Профессора Лесгафта въ С. П. Б.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau.

ווירושלים תעלה על לבבכם!!

אלבום

מראה ארץ ישראל והמושבות

אנזיכטען פון פאלעסטינא און די יודישע קאלאניעס

פאטאגראפירט און בעשריבען פון י. ראפאלאוויץ און מ. זאכס

דער אלבום ענטהאלט פרעכטיגע בילדער פון אלע יו־דישע קאלאניעס אין ארץ־ישראל מיט בעשרייבונג אין העברעאישער און דיי־טשער שפראך, פון זייער ענטשטעהונג און יעצטיגען שטאנד, אויך

בילדער פון וויכטיגע ערטער און שטעדט אין ארץ־ישראל

די בילדער זענען קונסטפאל געארבייט און געדרוקט אין איינער פון די בעסטע קונסטדרוקערייען אין דייטשלאנד, און די בעשריי־בונגען געבען דעם לעזער א פאלשטענדיגעס בילד פון די קאלא־ניעס און דעם לעבען פון די יודישע אקערבויער אין ארץ־ישראל.

דער אלבום קען דיענען אלס בעסטעס געשענק און צירונג אין שטוב.

פרייז פון אלבום 3 רובל מיט פארטא.

אויף פערלאנגען איז אויך צו בעקומען אין פראכט־וויים־בלוי מיט גאלדשניט איינבאנד צום פרייז פון 4 רובל.

Verlag „ACHIASAF“, Warschau

נייעס! ! נייעס! !

גרוכבענדער עלעקטרא־גאל־וואנישע היילען גרינדליך נאך קורצען געברויך, ווי עס איז איבער־צייגט געווארען, אז נאך 3 מאנאט־ליכען טראגען, ווירד דער ברוך פאללשטענדיג אויסגעהיילט. פרייז פאן איינער זייטע 6 רובל, צווייזייטיג 10 רובל. בייכבינדען פיר פרויען, עלאסטישע זאקען פיר געשוואלענע פיס, אינד פערשיע־דענע אנדערע כירורגישע ארטיק־לען — צו בעקומען נור ביים אפטישען־כירורגישען געשעפט אונ־טער דער פירמא: אלעקסאנדער, סענאטארסקא 22 ווארשוי.

אדרעססע:

„АЛЕКСАНДРЪ“

Сенаторская ул. № 22,

Варшава.

דא עס האט זיך געצייגט דאס מען מאכט נאך דיעזע ברוכבענדער ביטען מיר אויפמערק־זאם צו זיין אויף די ארגינעלע ביטין סטעמפעל פאן אינזער פירמא

נאר וואס ארויס פון דרוק

יודישע פאלקס־ליעדער מיט נאטען

פון מ. מ. ווארשאווסקי

מיט א פארעדע פון שלום־עליכם.

פראכט־אויסגאבע.

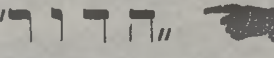
פרייז 1 רובל מיט פארטא.

ציוניסטען בעקומען 25% ראבאט · מוכרי־ספרים — נאך בעדינגונג.

צו בעקומען ביים פערפאסער לויט אדרעסע:

Въ Кіевъ, **М. Житомирская 18.** Присяжному Повѣренному **М. М. Варшавскому.**

יצא לאור ונשלח לחותמים

„הדור“ Nr. 12

וזה תכן עניניו:

שתי רשויות.	J. Ch.
גלות בתוך גלות. ב.	ד״ר ש. ברנפלד.
האספה הכללית לחברת ישוב ארץ ישראל.	ר.
השקפה על דברי המדינות.	
בארצות המערב. י.	ש. ב״ד.
במכה״ע.	—w—
מאורעות ומעשים.	
ד״ר יצחק רילף.	ש. ראבינאוויץ.
צפרירים. (שיר).	ח. נ. ביאליק.
מן הזוית. III. IV. (רשימות).	ש. בן־ציון.
חג היובל. (פיליטון).	א. ז. ראבינאוויטש.

תנאי החתימה: באוסטריה־אונגריה: לשנה 14 קראנען, לחצי שנה 7 קראנען, לרבע שנה 3,50 קראנען. ברוסיה: לשנה 6 רו״כ, לחצי שנה 3 רו״כ, לרבע שנה 1,50. באשכנז לשנה 12 מארק, באנגליה לשנה 12 שילינג. בשאר ארצות לשנה 17 פרנק. בארץ ישראל לשנה 15 פראנק.

Nздательство „**АХІАСАФЪ**“, Варшава.

І. КЛАУСНЕРЪ.

ДУХОВНЫЙ СІОНИЗМЪ

и его главный представитель.

Опытъ обстоятельнаго изложенія и характеристики сіонистской доктрины „**Ахадъ-Гаама**“.

Цѣна 40 коп., съ перес. 46 коп. Сіонистскимъ кружкамъ значительная уступка.

Продается въ книжномъ магазинѣ

Издательства „Ахіасафъ“, Варшава.